

Ба 1671065р.

БРАЛЕТАРЫ І УСІХ КРАЕУ, ЗЛУЧАЙЦЕСЯ!

А. СТАЛЕВІЧ.

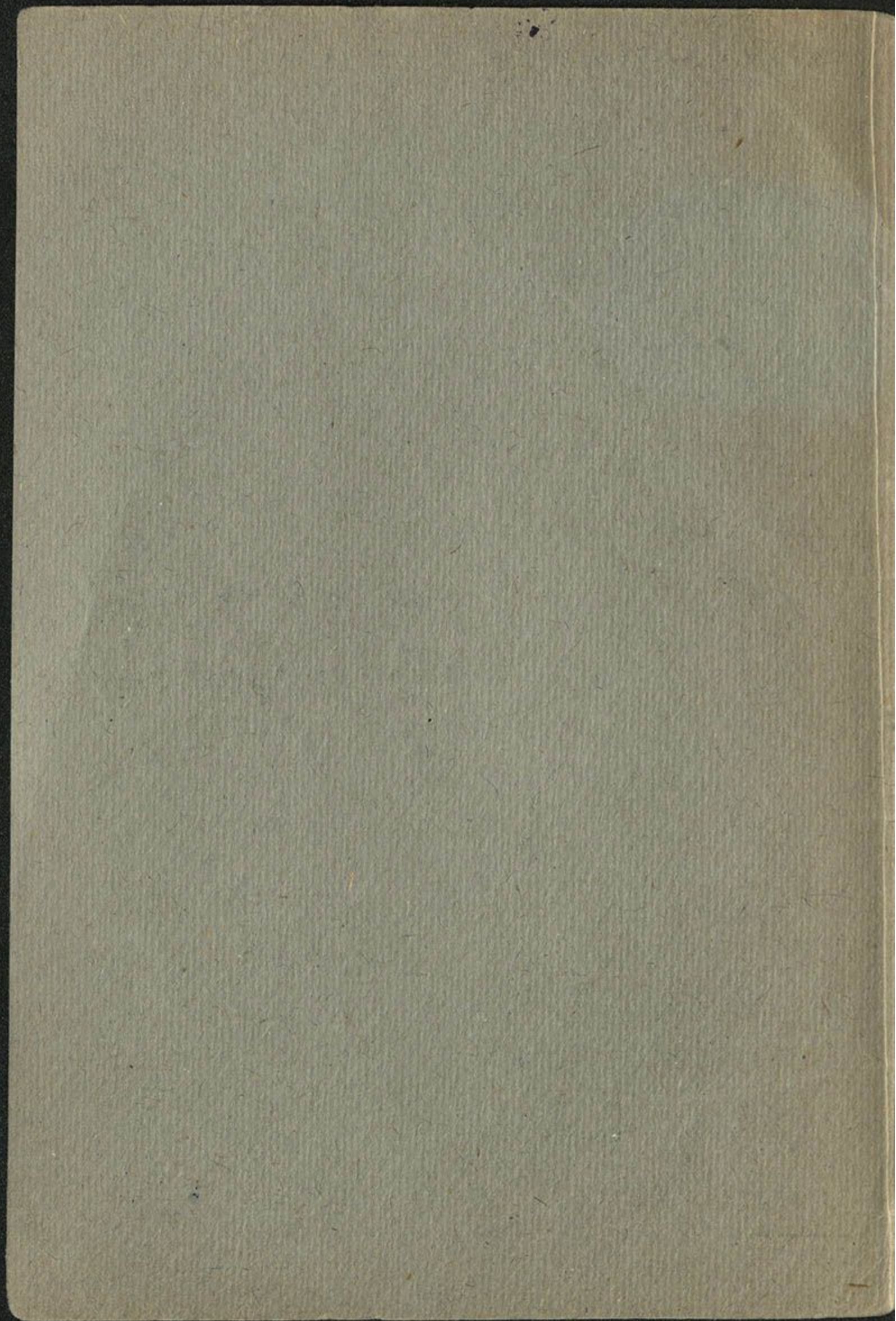
№ 151

**ЗАХОДНЯЯ
БЕЛАРУСЬ--**

**КАЛЁНІЯ
ПОЛЬШЧЫ**

**ПА 10-ЦІ ГОДЗЬЯ ВYZВАЛЕНЬНЯ
Б.С.С.Р. АД БЕЛАПАЛЯКАЎ**

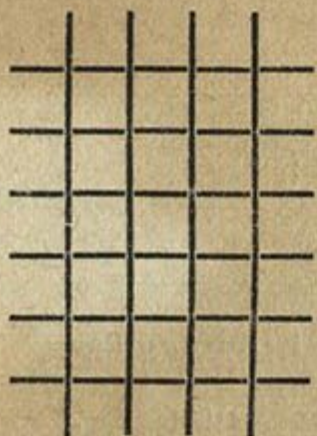
**Выданьне ЦК Мопр'у БССР
Менск 1930**

ПРАЛЕТАРЫ І УСІХ КРАЕУ, ЗЛУЧАЙЦЕСЯ!

Бел. 167106 Бр.

А. СТАЛЕВІЧ.

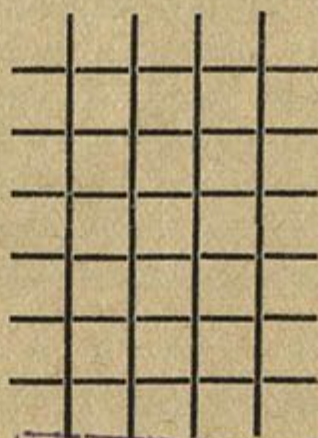
Бел. дзея
1994 г.

ЗАХОДНЯЯ БЕЛАРУСЬ--

КАЛЕНІЯ ПОЛЬШЧЫ

ДА 10-ЦІ ГОДЗЬЯ ВЫЗВАЛЕНЬНЯ
Б.С.С.Р. АД БЕЛАПАЛЯКАЎ

Выданьне ЦК Мопр'у БССР
Менск 1930

Дзяржаўная
Бібліятэка
БССР
Імя У. І. Леніна

З Ь М Е С Т:

Польшча—турма народаў	3
Польшча—фарпост міжнароднага імперыялізму	3
Як выглядае “незалежнасьць” Польшчы	4
Заходняя Беларусь—калёнія Польшчы	5
Там, дзе пралетарская дыктатура	10
Тут і там	14
Пад бальшавіцкім сьцягам	21
Польшча—край белага тэрару	26
Жыцьцё і барацьба палітвязьняў	31
Заклучэньне	41
Дадаткі	42

12.5. 1 1. 2009

Польшча—турма народаў.

Капіталістычна—абшарніцкая Польшча створана анты-савецкім блёкам імперыялістычных дзяржаў, як іх пляцдарм у надыходзячай вайне супроць СССР, як збройны кулак супроць бацькаўшчыны прыгнечаных і эксплёатаваных мас усяго сьвету. Звыш 47% насельніцтва Польшчы ня польскай нацыянальнасьці—беларусаў, украінцаў, літоўцаў, немцаў, яўрэяў і каля 55% тэрыторыі Польшчы належыць да паняволяных народаў.

Маючы поўнае падтрыманьне з боку Лігі Нацыі і ўсіх сваіх капіталістычных апякуноў, фашыцкая Польшча давіць паняволяныя народы акупанцкім ботам, агнём і мячом распраўляецца з найменшым выяўленьнем руху нацыянальна-вызваленчай барацьбы працоўных мас Зах. Беларусі і Зах. Украіны.

Апіраючыся на ўкраінскія і беларускія багатыя эксплёатарскія клясы, фашыцкі ўрад праводзе распаношаную калённіальную палітыку ў адносінах да Зах. Беларусі і Зах. Украіны, палітыку эксплёатацыі і тэрору, нацыянальнага прыгнячэньня, рабаваньня нацыянальнага багацьця краю.

Фашыцкі ўрад мэтадамі выцісканьня апошніх сіл, поту і крыві працоўных мас у Зах. Беларусі, коштам іх беспрацоўя, голаду і руйнаваньня, нахабнай полёнізацыі хоча ўтрымаць панаваньня польскіх капіталістаў, абшарнікаў і кулакоў, узмацаваць беларускую буржуазію і кулацтва, як сваю апору ў разгроме нацыянальна-вызваленчай барацьбы і падрыхтоўцы нападу на СССР.

Польшча—фарпост міжнароднага імперыялізму.

Зубы польскага імперыялізму праглядаюць з усей палітыкі фашыцкага ўраду на Зах. Беларусі. Выціснуць як найбольш даходнасьці і багацьця з падбітага краю, зламаць рэвалюцыйную волю мас, распарушыць нацыянальна-вызваленчую барацьбу рабочых і працоўнага сялянства, усямерна замацаваць „польскі стан посяданьня на крэсах“, зьнітаваць і выкарыстаць беларускія пануючыя і эксплёатарскія клясы дзеля сваіх і іх грабежных заборчых мэт—вось шлях для „успакаеньня“ Зах. Беларусі, як тылу ў надыходзячай вайне супроць СССР, вось шлях экспансіі польскага імперыялізму на ўсход. На падрыхтоўку вайны, на

паліцыю і вастрогі, на ўвесь апарат вызыску і ўціску ўрад выдаткуе большую палову трохмільярднага дзяржаўнага бюджэту.

Габдзюры польскага імперыялізму дымяцца кроўю рабочых і працоўных сялян і ўсё больш нахабна пацягваюцца на СССР, мірна будуючага сацыялізм.

Як выглядае „незалежнасьць“ Польшчы.

Фашыцкая Польшча, задыхаючыся ад хранічных крызысаў, хоча дабыць рынкі збыту, дабыць сыравіны для сваёй прамысловасьці, а польскія абшарнікі і фабрыканты, праняны з БССР і ЎССР, мараць, каб вярнуць свае маёнкі, лясы і фабрыкі. Узрастаючы-ж тэмп сацыялістычнага будаўніцтва ў Савецкім Саюзе служа рэвалюцыйным прыкладам працоўным масам Польшчы і запальвае іх да барацьбы за Савецкую Польшчу, за рабоча-сялянскі ўрад. Вось галаўнейшыя чыньнікі, якія пхаюць польскі капітал на падрыхтоўку збройнага нападу на СССР.

На ўзбраеньне, на армію, на труючыя газы, на апарат уціску і вызыску фашыцкая дыктатура кладзе ўсе даходы дзяржавы, выціскаемыя з працоўных мас. Мала таго, фашыцкая Польшча, дзякуючы сваёй мілітарыцкай ваеннай пялітыцы, кешкаецца ў замежных даўгох, як сабака ў кляшчох. Па дадзеных 1929 г. Польшча мае ўнутраных і замежных даўгоў доўгатэрміновых 4.800.000.000 зл, і каротка-тэрміновых 750.000.000 зл. што на аднаго чалавека прыпадае 223 злот. Гэтая вялікая запазычнасьць набірае яшчэ большую вастрату калі прыняць пад увагу агульную беднасьць краю. Так, абег грошай на чалавека ў Францыі выяўляецца ў 500 злотых, Англіі—390, Аўстрыі—250, а ў Польшчы толькі 50 зл.

Фашыцкая Польшча дзеля сваіх ваенных заборчых мэт прадаецца сустрэчнаму—папярэчнаму. У руках чужаземнага капіталу знаходзяцца галаўнейшыя галіны прамысловасьці, усе жыцьцёвыя артэрыі краю. Так, 83% тэкстыльнай прамысловасьці Польшчы находзіцца ў руках чужаземнага капіталу, нафтовай—90%, цынкавая цалкам, вугальная таксама без малага ўся ў руках чужога капіталу, і г. д. У Польшчы гаспадарыць цэлы інтэрнацыянал капіталу (ангэльскі, амэрыканскі, францызкі, швэцкі, нямецкі і г. д.), усе капіталістычныя краіны прыкладаюць рукі, каб як больш грозна ўзброіць Польшчу—гэты кулак, гэтага міжнароднага жандарма супроць СССР.

Побач з эканамічным закабаленьнем, Польшча падпарадкуецца і палітычна сваім капіталістычным апякунам. На пярэдадні майскага перавароту ўрад Болдуіна пісаў да Пілсудзкага: „Брытанскі ўрад уважае за магчымае зьвярнуць увагу маршалка, што далейшае знаходжаньня пры

ўладзе тых колаў, якія не залічаюць сабе да прыхільнікаў Пілсудскага, зьяўляюцца для Польшчы небяспечным і што гаспадарчая стабілізацыя Польшчы, паколькі ідзе аб дапамозе замежных сфэр, у гэтых варунках ня можа быць дасягнута. Урад Ангельскі ўважае, што хоць у сучасны момант акцыя супроць СССР, была-б яшчэ не мэтазгоднай і перадачнай, аднак польскі ўрад па сваёй натуре, варожай да СССР, мае аграмаднае значэньне. Англія пераконана, што ў інтарэсах Польшчы ляжыць кампрамісная палітыка адносна Нямеччыны, але рашучая і моцная супроць СССР“.

Вось пад чыю дудку танцуе пан Пілсудзкі, вось як выглядае так званая „незалежнасьць“ Рэчы паспалітай польскай.

У апошнія часы лік антысавецкіх музыкантаў павялічыўся: папа Рымскі, рабін Лёнданскі і цэлая хаўрусія большых і меншых барабаншчыкаў. А польскі фашызм, ашалелы і ачадзелы ад крыві рабочых і сялян, танцуе пад дудку міжнароднага імперыялізму. „Ад мора да мора“ крычаць польскія паны і ўсё больш нахабна патрасаюць зброяй у бок Савецкага Саюзу. А ці памятаюць паны фашыстыя, як гэта ў 1920 г. ледзь не патанулі ў Вісьле?

Заходняя Беларусь—калёнія Польшчы.

Польскі капітал у адносінах да Заходняй Беларусі стае калёніяльную палітыку. Характар калёніяльнай палітыкі фашыцкага ўраду праглядае ў кожным яго мерапрыемстве ва ўсёй яго палітыцы. Паміма свайго жаданьня выяўляюць гэты часамі і буржуазныя газэты. Прамыслоўцы, гандляры, абшарнікі часта-густа жальбуюцца ў сваёй прэсе, што „нашыя землі ў параўнаньні з іншымі часткамі Польшчы знаходзяцца ў загоне“. (Кур’ер Віленскі“, 30/IV-30 г.). Тыя-ж газэты падчыркваюць, што ў выніку гэтага „загону“ скарачаецца, занепадае прамысловасьць, руйнуецца сельская гаспадарка, вымірае гандаль, словам уся народная гаспадарка краю бяднее, руйнуецца.

Віленская манархічная фашыцкая газэта „Слова“ ад 5/II-30 г. так характарызуе палажэньне „ўсходніх крэсаў“:

„Усходнія землі Рэчы паспалітай зьяўляюцца найбяднейшымі і найбольш закіненымі і пры тым вельмі беднымі ў параўнаньні з іншымі часткамі Рэчы паспалітай. Напрыклад, гадавое спажываньне найбольш сымптоматычных для стану заможнасьці артыкулаў раўняецца ў акрузе Віленскай прамыслова-гандлёвай ізбы—жалеза каля 4 кл. на галаву насельніцтва, у той час як у ваяводзтве Варшаўскім каля 24 кл., у Малапольшчы каля 20 кл., Вялікапольшчы 17 кл.; цукер у ваяводзтвах усходніх каля 7 кл. на галаву насельніцтва, у той час, як у Варшаўскім—51 кл., у Малапольшчы—12, у Вялікапольшчы 18; вугаль ва ўсходніх ваяводзтвах 75 кл. на галаву насельніцтва, у Варшаўскім ваяводзтве 616, у Малапольшчы—1.025; штучныя ўгнаеньні: ва ўсходніх-каля 49 кл., у Варшаўскім ваяводзтве 651, у Малапольшчы 1.090, у Вялікапольшчы 5649 кл.“.

Гэтыя дадзеныя гавораць самі за сябе і не патрабуюць тлумачэння. Вільня—гэты гаспадарчы асяродак Зах. Беларусі, „перастае быць мес ам зацікаўленасьці прамысловасьці“, а становіцца горадам „банкрутуючага гандлю і паміраючай прамысловасьці“,—так сьцьвярджае тая-ж газэта „Слова“. Вільня—сталіца 3 х. Беларусі, пры дзесяці годнем панаваньні фашыцкай акупацыі, страціла каля 49 тыс. насельніцтва, ці каля 20% (1912 г. Вільня налічвала 238.689 асоб, у 1929 г. —190.172). Вільня вымірае: „На працягу месяца сьнежня і ў палове студзеня бягучага году ў статычным адзеле зарэгістравана мэтрык нараджэньня жывых дзяцей 194, актаў шлюбу 132, выпадкаў сьмерці ў горадзе 212, прыгардных—61, мёртвароджаных дзяцей 6, а ўсяго сьмертных выпадкаў 279. Прыехала ў Вільню за гэты час 394, выехала 674 („Дзеньнік Віленьскі“, 24/1-30 г.).

Зразумела, што той глыбокі крызыс, у якім корчыцца сучасная фашыцкая Польшча, мае яшчэ больш грозныя і глыбокія формы на Зах. Беларусі. Аб'явы агульна-польскага крызысу адбіліся на гаспадарчым жыцьці нашых зямель мацней, як у іншых частках Польшчы. (Кур'ер Віленьскі, № 99, 1930 г.). 6-га сакавіка 1930 г. адбылася ў Віленскага ваяводы канфэрэнцыя ў справе эканамічнай сытуацыі Віленшчыны з удзелам прадстаўнікоў гаспадарчага самаўраду і сельскіх абшарніцкіх арганізацый. На канфэрэнцыі было сьцьверджана, што „перажываемы цяпер гаспадарчы крызыс зарысоўваецца на Віленшчыне асабліва востра, бо мае сваю глыбейшую крыніцу, якая вынікае ня з тэй ці іншай пераходнай кан'юнктуры, але з усей сумы умоў эканамічных і палітычных, у якіх Віленшчына знаходзіцца“. („Слова“, 8/III-30 г.).

Прамысловасьць Зах. Беларусі ў параўнаньні з даваенным царскім часам ня толькі павялічылася, але і пастаянна замірае, а ўзв'язку з сучасным крызысам трэба адзначыць, што большая палова прадпрыемстваў Зах. Беларусі закрылася. Напрыклад, 95% тэкстыльных фабрыкі Беластоку не працуе зусім, а рэшта працуе з няпоўнай нагрузкай 2-4 дні ў тыдзень.

На вёсцы хранічны недарод і голад, які з кожным годам набірае больш вострыя і шырокія формы. „Голад на Зах. Беларусі, асабліва ў Віленскім і Навагрудскім ваяводзтвах ахапляе ўсё больш шырокія масы пацуюнага сялянства, а з надыходам вясны тысячы і тысячы галадуючых сем'яў наведвае галодная сьмерць“—так ісаў падпольны орган камуністычнай партыі Зах. Беларусі „Чырвоны Сьцяг“ вясной 1930 г. Аб заняпадзе сельскай гаспадаркі ў Зах. Беларусі сьведчыць скарачэньне пасеўнай плошчы ў параўнаньні з даваенным часам (1 09-1913 гг. пасеўная плошча раўнялася 2.896.700 гект, 1925-1929 гг.—2 868.000 гэкт зямлі).

„Селянін зьбяднеў да таго, што ня мае літаральна за што купіць солі, ходзіць па гразі і ў сьнягу ў дзераўляных хадакох“ („Дзен. Віл.“ 28/III-1930 г.).

Вось яскравыя цытаты з „Газэты Гандлёва“ 1930 г., якая дае жудаснае прадстаўленьне аб гаспадарчым заняпадзе Зах. Беларусі:

„У якім сур'ёзным заняпадзе знаходзіцца гаспадарчае жыцьцё Віленшчыны найлепш сьведчаць статыстычныя дадзеныя з апошняй справаздачы прамыслова-гандлёвай ізбы ў Вільні, якія кажуць, што лік выкупленых прамысловых патэнтаў для гандлю ў Вільні ў 1929 г. у параўнаньні з 1913 г. зьнізіўся на 62,5% для першай катэгорыі, для другой катэгорыі — 33%, трэцяй — 81,2%, чацьвертай — 47%, пятай — 8%, шостаі — 45%. Павялічыўся лік патэнтаў на прадпрыёмствы сёмай і восьмай катэгорыі. Гэта ёсьць яўны заняпад прамысловасьці, пляцоўкі якога ператвараюцца ў рамесьніцкія варштаты, якія не адыгрываюць больш-менш значнай ролі ў гаспадарчым жыцьці краю. Так, напрыклад, цалком замёрла жалезна-апрацоўчая прамысловасьць, а гандаль жалезам зусім зьнікае“.

Побач з гаспадарчым заняпадам ідзе развал і заміраньне культурна-прасьветнага жыцьця шырокіх працоўных мас Зах. Беларусі. Пасьля 10-годняга панаваньня капіталістычна-абшарнічай акупацыі на Зах. Беларусі працоўныя масы ня маюць ні адной працоўнай беларускай школы. У 1919-22 гг. налічвалася да 400 беларускіх школ. На Зах. Беларусі няма ні адной газэты і часопісі ў беларускай мове, якая б выяўляла інтарэсы працоўных мас — усе пастаянна канфіскоўваюцца, а ўрэшце зусім прыдушаны фашыцкімі ўладамі. Нават пастаноўка спэтаклю на вёсцы прасьледуецца і не дазваляецца. Разгромлены і разграмляецца фашызмам і беларускім нацыянал-фашызмам усе культурна-прасьветныя масавыя ўстановы, як Таварыства Беларускай Школы і інш.

Зато фашыцкія акупанты праводзяць палітыку спайваньня працоўных мас і трыманьня іх у цемнаце. На абшарах аднаго Віленскага ваяводзтва налічваецца 366 афіцыйных пунктаў продажы алкагольных вырабаў, ня лічучы некалькі тысяч не афіцыйных крамак.

Калёніяльная палітыка фашыцкага ўраду ў адносінах да Зах. Беларусі яшчэ больш развязае рукі і ўсямерна садзейнічае для мясцовай буржуазіі польскай, яўрэйскай, беларускай у павялічэньні эксплёатацыі дзеля закабаленьня і прыгоннага панаваньня над працоўнымі масамі краю. Рабочая кляса і працоўнае сялянства зносяць дваіны прыгнёт, дваіную эксплёатацыю і зьдзек ад акупацыйнай польскай буржуазіі, а таксама сваёй беларускай і яўрэйскай буржуазіі.

Фашыцкая Польшча прымае ўсе меры, каб сваю калёнію — Зах. Беларусь — зрабіць пляцдармам, выпадовай брамай у вайне супроць СССР, цалкам адпавядаючай усім вымогам заборчых плянаў капіталістаў і абшырнікаў усіх

нацыянальнасьцяў Польшчы. Там будуюцца фабрыкі і заводы (штучнага шоўку, хлебапякарні і г.д.), выключна абслугоўваючыя армію, там будуюцца казармы, турмы, масты, праводзяцца сьпешна дарогі, словам ідзе поўным ходам ваенна-стратэгічнае будаўніцтва, маючае на мэце падрыхтоўку вайны супроць СССР.

Зразумела, што такое будаўніцтва не зьмякчае балячак бяздомных, беспрацоўных мас, якія яшчэ да гэтага часу ад вайны 1914-1920 гг. жывуць у зямлянках, якіх змушае фашыцкая ўлада працаваць задарма пры ваенна-стратэгічным будаўніцтве. Вось што піша газэта гандлёва аб будаўніцтве на Зах. Беларусі:

„У выніку агульнага абядненьня на Віленшчыне прыватнае будаўніцтва бадай зусім ня існуе... Аб самаўрадовым будаўніцтве ня можа быць гутаркі, бо магістраты знаходзяцца ў такім цяжкім фінансавым палажэньні, што дапус-аюць да апрастэставаньня сваіх вэкс-лёў (Навагрудак, Вялейка)“.

А вось для касьцёлаў на падтрыманьне рэлігіі - гэтае зброі буржуазіі дзеля трыманьня мас у паняволеньні, фашыцкі ўрад дае і не шкадуе грошы. „Міністэрства грамадзкіх работ асыгнавала 5 000 злотых на рамонт касьцёла ў Барунах, Ашмянскага павету“. („Кур. Віл.“ № 122, 1930 г.).

Падаём некалькі лічбаў грабежнага гаспадарваньня акупацыйных улад на Зах. Беларусі, лічб няшчаднага нішчэньня багацьцяў краю У 1925 г. вывезена з Зах. Беларусі лясновага матар'ялу 12 139 тон, што складае 68,5% вывезенага лесу з усей Польшчы, у 1926 г. вывезена 22.201 тона, ці 77,9% усяго вывазу лесу з Польшчы, а ў 1927 г. 49.019 тон, альбо 78%.

Вышэй пададзеныя лічбы і факты яскрава ілюструюць калёнiяльную палітыку фашыцкага ўраду Польшчы ў адносінах да Зах. Беларусі У выніку гэтай палітыкі, рабочая кляса і шырокія працоўныя масы вёскі усе больш востра знося ь нэдзу і беспрацоў'е, а галодная сьмерць вырывае ўсё больш ахвяр. Побач з тым, уся Зах. Беларусь, як калёнія польскага капіталу дэградуе і панырае ў заняпад.

Абяданкі і сапраўднасьць.

У такім жудасным стане апынулася Зах. Беларусь пад 10-годнім панаваньнем фашыцкага ўраду Польшчы, пад панаваньнем крывавага Пільсудзкага, які ў 1919 г. у адозве да беларускага народу шумнавяшчальна заяўляў: „Польскае войска, якое з сабой я прывёў дзеля зьнішчэньня панаваньня гвалту, дзеля званьненьня ўраду, накінутага на перакор волі народу, войска гэтае нясе вам усім волю і свабоду ды каб даць вам магчымасьць разгарнуць унутры-нацыянальныя і рэлігійныя правы, якіх сабе самі будзеце жадаць без усялякага гвалту і націску з польскаго боку“.

Вось з якімі ашуканствамі і з якой ілжывай тэорыяй падыходзіў сучасны крывавы фашыцкі дыктатар да працоўных мас Зах. Беларусі і якую ў сапраўднасьці ён даваў і дае крывавую практыку для беларускага народу.

Пасол Крынчык, паранены паліцыяй ў Пінску на 1-га мая 1930 г.

Ніколі ў гісторыі Беларусі працоўныя масы стольк не перанеслі ва ўсходняй часцы краю і цяпер пераносяць у заходняй часцы, як ад панавання польскай буржуазіі і крывавых паходаў фашыста Пільсудзкага. Рабочыя і працоўныя сяляне БССР не забудуцца таго, што агэнт міжнароднага імперыялізму Пільсудзкі вырваў у іх некалькі год сацыялістычнага будаўніцтва, яны не забудуцца тых некалькі год, крывавай расправы над імі праз польскую ваеншчыну, панавання капіталістаў і абшарнікаў, пагромнай і правакатарскай работы беларускіх рад і беларускай вайскавай камісіі. Працоўныя масы БССР на сваёй скуры і сьпіне пераканаліся, што значыць абяцанка Пільсудзкага і яго

ашуканчы лёзунг: роўны-з роўным, вольны-з вольным. На практыцы гэта азначала, што азьвярэўшае польскае афіцэрства і абшарніцтва адбірала з аружжам у руках ад савецкай ўлады, ўлады рабочых і сялян, адбірала маэнткі і лясы для паноў, фабрыкі - для капіталістаў.

Часы акупацыі Савецкай Беларусі праз белапалякяў напамянуць самыя жудасныя часы паншчыны і сярэднявечнай інквізыцыі. Акупанты эксплётавалі і карысталіся ня толькі працай рабчых і сялян, але яны і бяскарна распараджаліся іх свабодай, іх жыцьцём. Ваеншына, паліцыя, дэнзары і палачы, рогі, вастрогі, пастанныя растрэлы, зьнішчэньне агнём цэлых вёсак і мястэчак, ррыны, пепелішча, брацкі магілы, армія калек, удоў і сірот-вось малюнкi, сьляды і сыстэма панаваўня крываваых акупантаў на землях сучаснай БССР.

Там, дзе пралетарская дыктатура

Толькі тады, калі Чырвоная армія разам з гераічным партызанскімі атрадамі, пад кіраўніцтвам сваёй кампартыі прагналі белапольскія банды, а разам з імі і эксплёататарскія багатыя клясы, толькі тады рабочы і працоўны селянін, здабыўшы фабрыкі, зямлю і ўладу, змаглі мірна ўзяцца за адбудову вольнай краіны, за разьвіцьцё сваёй пралатарскай нацыянальнай культуры.

Усходняя частка Беларусі—Савецкая Беларусь пры дыктатуры пралетарыяту пад кіраўніцтвам кампартыі далёка прагнала Зах.Беларусь ва гсіх галінах народнае гаспадаркі дасягнула нябывалага роўню ў гаспадарчым і кульсурым разьвіцьці і пераможна будзе сацыялізм.

Па хлусьні і паклёпу беларускіх нацыянал-фашыстаў з Луцкевічам на чале, па спробах нацыянал-дэмакратаў у Савецкай Беларусі спыніць сацыялістычнае будаўніцтва б'ець сьмертным боям і разьбівае іх ўшчэнт бліскучая сапраўднасьць сацыялістычнага будаўніцтва, узрастучыя па днях і месяцах лічбы і факты гэтага будаўніцтва.

Краіна лапатная, саламяна-дрыўляная ператвараецца ў жалеза-бэтонную, аграрна-адсталая ператвараецца ў індустрыяльна-калгасную. Валовая прадукцыя цэнзавай прамысловасьці БССР у 1929-30 г. дасягнула ўжо 430 мільёнаў р. даўшы рост супоць мінулага году больш, чым на 70%; а ў 1913 г. прадукцыя ўсей цэнзавай прамысловасьці раўнялася толькі 47.395 тыс. рубл. Лік рабочых з 21-273 да вайны ўзрос да 90.000 чалавек. За адзін толькі апошні год лік рабочых у цэнзавай прамысловасьці вырас на 16.000 чалавек (ня лічачы будаўнічых і трыспартных рабочых). Толькі рабоча-сялянская ўлада на Беларусі змагла шырока распачаць будаўніцтва цяжкай прамысловасьці, як буйны цэмэнтны завод з прадукцыйнасьцю 200.000 бочак цэмэнту ў год, як завод па вырабу сельска-гаспадарчых і прыцэпных машын і г. д.

Кожны год ўваходзяць ў рады сацыялістычнай прамысловасці ўсё новыя буйныя прадпрыемствы: лесафанэрны і дрэвапрацоўчы камбінаты, сернікавыя фабрыкі, абутковыя фабрыкі, гарбарні, буйныя электрафікаваныя швейныя фабрыкі, цагельні і торпазаводы, крахмальныя і ваўняныя заводы, галянтарэйная і шчаціная фабрыка, гуты і ільна-камбінаты, завод будаўнічых дэталяў і мэблёвыя фабрыкі, заводы фасфарытныя і цукеркавая фабрыка і г. д. Хутка канчаецца пабудова такіх гігантаў, як Асінбуд і Сельмаш, фабрыка штучнага шоўку і шэраг заводаў па перапрацоўцы дрэва, мастаўёвы заводы і маслазаводы і г. д. Ужо пачалося праэктаньне другой буйнейшай электрастанцыі раённага значэння, праэктуецца завод лекамабільны і завод рухавікоў унутранага згараньня, праэктуецца гіганцкі камбінат усесаюзазнага значэння на Прапойскім балоце і г. д.

Бедняцтва а за імі сярэдніякі, пры дапамозе савецкай ўлады і падкіраўніцтвам кампартыі, перабудоўваюць сваю дробную адсталую гаспадарку шляхам калектывізацыі на сацыялістычны лад. Дзесяткі, сотні трактароў выцясьняюць сошку-крывулю, дзелавіта бурчаць на палёх вольнай старонкі, нішчучы асточарцелья межы, ўзворваючы поле-аблог. З году ў год вырастае валавая прадукцыя сельскай гаспадаркі: 1927-28 г. даў 7.832.800 рубл. валавой прадукцыі, 1928-29 г. - 11.149.800, а на 1929-30 г. мяркуецца 34.323.900. У вясну 1930 г. калектывізавана ўжо 15,7 проц. пасеўнай плошчы. Такім чынам, калі ўзяць разам з саўгасамі, дык амаль адна пятая частка ўсей пасеўнай плошчы ў БССР знаходзіцца ў сацыялістычным сэктары, дзе магчыма ўзьняць прадукцыйнасць працы на нябывала высокі ўзровень, дзе ўводзяцца апошнія дасягненні тэхнікі (трактары, складаныя машыны), дзе шырока расьце культурны ўзровень і павышаецца дабрабыт. Ураджай у 1929 г. у індывідуальных гаспадарках вырас на 20 проц., у калгасах-на 25 проц., а ў саўгасах - на 30 проц. Пасеўная плошча ўжо ў 1928 г. дасягнула 111,4 проц. плошчы даваеннага часу.

Скарачаецца, замірае прыватны сэктар. У прамысловасці ён ужо даўно выцеснены дзяржаўнай і каапэрацыйнай прамысловасцю. У гандлю ён таксама шпарка выцесняецца дзяржаўнай і каапэрацыйнай сеткай. У той-жа час расьце дзяржаўны таваразварот у раздробным гандлю: у 1927-28 г. ён складаў 317.000.000 рубл. (у тым ліку каапэрацыйны 180.000.000), у 1928-29 г. - 363.000.000 (каапэрацыйны 241.000.000), у 1929-30 г. - 418.000.000 (каапэрацыйны - 313 млн.).

Расьце і дзяржаўны бюджэт, паказваючы магутны рост і узбагачэнне народнай гаспадаркі і нацыянальнага прыбытку. Бюджэт БССР раўняўся у 1928-29 г. - 114 млн., у 1929-30 г. - 167 млн., а ў 1929-30 г. ён складае ўжо 250 млн. руб.

Там, дзе пры цары ня было ні беларускай школы, дзе аб вышэйшай навучальнай установе нават ніхто і ня марыў, дзе панавала буржуазная акупанцкая культура, цяпер расквітае пралетарская навука і культура. У БССР налічваецца ўжо 4 вышэйшых навучальных установы, шэраг вышэйшых навуковых устаноў - Акадэмія Навук, навуковадаследчы інстытут сельскай і лясной гаспадаркі, інстытут прамысловасці, шэраг другіх даследчых інстытутаў і устаноў, 4 дзяржаўных тэатры, 36 тэхнікумаў, шырокая сетка 7-годак і 4 годак, дзе выкладаньне праводзіцца на беларускай мове і на мовах нацыянальнасьцяй, якія насяляюць БССР. Усяго зараз маецца на БССР 5.702 розных школ (4-х годак і 7-мі годак), якія ахопліваюць амаль поўмільёна дзяцей (472.637). У ліку гэтых школ маецца беларускіх школ 5240 з лікам вучняў 431.486, Яўрэйскіх - 294 з лікам вучняў 19.348, польскіх - 135 з лікам вучняў 7.985; апроч таго маецца цэлы шэраг зьмешаных школ (беларуска-украінскіх, беларуска-польскіх, беларуска-расейскіх, беларуска-латыскіх), а таксама школы украінскія, латыскія, літоўскія, эстонскія, нямецкія.

Аб уздыме культурна-палітычнага роўню мас сведча рост дзяржаўнага выдавецтва. Па БССР зараз выдаецца 19 пэрыядычных газэт, 20 часопісаў (у беларускай, яўрэйскай, польскай, русейскай, літоўскай мовах). За адзін апошні год выдана розных кніг 1.815 з тыражом 8,78 мільёнаў. Яскравым паказальнікам росту палітычнай сьвядомасці пралетарскае клясы і шырокіх працоўных мас зьяўляюцца гэтак званыя насьценгазэты і шмат тыражных газэты, якія выдаюцца на кожным прадпрыемстве і ўстанове, у якіх удзельнічае шырокая маса рабочых карэспандэнтаў. Шмат-тыражных газэт, якія выпускаюцца на найбольш буйных прадпрыемствах у 1930 годзе, маецца ў БССР 48, у тым ліку ў буйных калгасах выдаецца 8 шмат-тыражных газэт. Буйна расьце і раськвітае мастацтва ўсіх прыгнечаных раней народаў.

Аб правільнай нацыянальнай палітыцы сьведчыць і шэраг нацыянальных саветаў, якія арганізаваны па ўсёй БССР, дзе небеларускае насельніцтва абслугоўваецца на роднай мове.

Шпарка расьце транспарт, будуюцца сетка новых дарог чыгуначных, шосавых, усё больш упарадкаўваецца водны транспарт, які мае вялізарнае значэньне для БССР, расьце і паляпшаецца сетка мэдычных і лекавых устаноў. Праводзіцца ў шырокіх разьмерах меліорацыя, аб чым сьведча хоць бы саўгас Мар'іна заснаваны на 10-ках тысячах гэктараў топкага балота.

Увесь гэты вялізарны росквіт Савецкай Беларусі стаў магчымым толькі, дзякуючы таму, што на чале гэтага шы-

рокага сацыялістычнага гаспадарчага і культурнага будаўніцтва стаіць камуністычная партыя, авангард прелетарыяту. Усе гэтыя дасягненні Савец. Беларусі не магчымы былі-б без шырокай дапамогі ўсяго Савецкага Саюзу, які ідзе з належным падтрыманьнем адсталым нацыянальнасьцям у іх гаспадарчым і культурным разьвіцьці. Толькі дзякуючы гэтаму стала магчыма, што Беларусь лапатная, Беларусь балотная, Беларусь зруйнаваная войнамі, акупацыямі, пагромамі, сьлавагвардзейскімі бандамі, сямімільнымі крокамі выходзіць з нэндзы і пераможна ідзе па шляху сацыялістычнага будаўніцтва.

Менск—чырвоная сталіца Савецкай Беларусі, у процілежнасьць выміраючай паняволянай Вільні, бадзёра пераклікаецца гудкамі новазбудаваных фабрык-гігантаў („Бальшавік“, „Акцябрь“, „Камунар“ і інш.) будзе новыя вуліцы, пусьціў электра-трамвай, становіцца ўсё больш многалюдным. У 1930 г. Менск налічвае 148.000 чалавек насельніцтва, у той час, як да вайны (у 1913 г.) у яго было толькі 105.000 чалавек.

У той час, калі ва ўсіх капіталістычных краёў беспрацоўе расьце па днях, па тыднях, а так зв. капіталістычная рацыяналізацыя выкідвае на голад усё большыя масы кваліфікаваных рабочых, у СССР, а значыць і яго вольнай складавай частцы БССР усё больш адчуваецца недахоп у кваліфікаванай рабочай сіле, так што савецкі ўрад ужывае шэраг сур'ёзных мерапрыемстваў, каб падрыхтаваць новыя кадры кваліфікаваных рабочых. За адзін толькі год, з 1-га мая 1929 г. да 1-га мая 1930 г. лік беспрацоўных некваліфікаваных зьменшыўся на 47%.

Вось яскравыя лічбы і тэмпы—вось вялікія дасягненні ў прамысловай, сельска-гаспадарчай і культурных галінах сацыялістычнага будаўніцтва ў БССР. Рост такі буйны, што сёньняшнія дасягненні назаўтра ўжо здаюцца нібы далёкімі, бо кожны наступны дзень прыносіць усё новыя, і ўсё большыя посьпехі ў сацыялістычнай перабудове краю.

Такіх вялікіх дасягненьняў рабочыя дабіліся пры сваёй савецкай уладзе пад кіраўніцтвам ленінскай бальшавіцкай партыі. Рабочая кляса пад кіраўніцтвам сваёй кампартыі перамагла і будзе далей перамагаць тыя паасобныя цяжкасьці росту, якія маюцца на шляху ажыцьцяўленьня пяцігадовага пляну вялікіх работ, сумесна і пры дапамозе іншых рэспублік Савецкага Саюзу шпарка ідзе да сацыялізму.

Гэтыя магутныя дасягненні і заваёвы з яшчэ большай яскравасьцю выступаюць на фоне заняпаду руіны і паняволеньня Зах. Беларусі. Мінула ўжо 10 год ад белапольскага паходу, паходу агнём і мячом на Чырвоны Менск і Кіяў. Дзесяць год працоўныя масы Зах. Беларусі зносяць крывавае паўаваньне фашыцкай дыктатуры, зносяць сацыяльны,

нацыянальны і палітычны прыгнёт ад полькіх і беларускіх пануючых клясаў. Дзесяць год працоўныя масы БССР, прагнаўшы капіталістаў, абшарнікаў і крывавага Пільсудзкага, будуць пад кіраўніцтвам кампартыі ў вольнай краіне свой дабрабыт, сваю пралетарскую нацыянальную культуру, непахістна ідуць да сацыялізму. Дзесяць год творчай працы, барацьбы і перамогі!

Т у т і т а м .

У дзясятых ўгодкі вызвалення Савецкае Беларусі з пад белапольскай акупацыі няхай кожны рабочы, працоўны селянін, калгаснік і чырвонаармеец зробіць параўнаньне свайго жыцця—быцця ў сваёй пралетарскай дзяржаве з жыццём—быццём працоўных мас Зах. Беларусі, якая да гэтага часу зносіць фашыцкую няволю і зьяўляецца калёніей польскага капіталу.

Тут пралетары, зьяўляючыся складовай адзінкай кіраўнічай рабочай клясы, карыстаецца ўсімі палітычнымі і сацыяльнымі правамі, вызначанымі яму яго пралетарскай Дзяржавай. Рабочы свае сацыяльныя заваёвы пастаянна паляпшае па меры абагачэння пралетарскай дзяржавы, па меры прыбліжэння СССР да сацыялізму.

Ужо цяпер на 1929-30 г. да 30% усіх рабочых БССР пераходзе на 7-гадзінны рабочы дзень. Зарплата павялічваецца з году ў год. Да агульнага фонду заробочнай платы трэба дадаваць тыя выдаткі, якія Дзяржава робіць па лініі сацыяльнага страхаваньня і якія ўжо ў 1928 г. складалі 27,7 проц. фонду зарплаты. Сацыяльнае страхаваньне зьяўляецца абавязковым для кожнага прадпрыемства, для кожнай установы. Усе рабочыя і служачыя, застрахованы, і кожны ў выпадку хваробы атрымоўвае ня толькі бясплатную лекавую дапамогу з органаў сацыяльнага страхаваньня, але і цалкам свой заробак, які ён атрымоўвае на фабрыцы. Усяго застрахованых на БССР раб. і служачых лічыцца 236.000 чал. Кожнае прадпрыемства і ўстанова ў абавязковым парадку дае ўсім працоўным чарговыя водпускі, ня менш 2-х тыдняў што-годна. Шырока разьвіта сетка курортных і санаторных устаноў, выключна для працоўных. Няма ні воднага прафэсіянальнага саюзу, які ня меў бы сваёй шырокай сеткі курортаў, дамоў адпачынку і г. д.

Выдаткі на ахову працы з 1925 по 1927 г. у БССР узрасьлі ў дзесяць разоў. Звыш 17 проц. рабочых маюць кватэры выдзяляныя Дзяржавай, а на жыллёва будаўніцтва для рабочых у БССР асыгнавана на 1929-30 год 17,5 млн. рублёў. З кожным годам паляпшаецца дабрабыт рабочых, культурнае і бытавое абслугоўваньне, расьце сетка клюбаў, кіно, тэатраў, радыё і г. д.

Зусім натуральна, што пралётарская дзяржава абкружае асаблівай любоўю і дбайнасцьцю дзяцей працоўных. Па лініі аховы мацярынства і младзенства савецкая ўлада робіць усё большыя асыгнаваньні. Сетка дзіцячых садоў, пляцовак, ясьцяў для дзяцей усіх нацыянальнасьцяў разгорнула пры ўсіх фабрыках, каапэратывах, установах. Кожнак рабоніца спакойна аддае сваё дзіця ў дзіязячы сад ці ясьлі і сама ідзе на фабрыку працаваць. Праца жанчын аплачваецца нароўні з мужчымамі. Пуацоўная жанчына карыстаецца ўсімі палітычнымі і соцыяльнымі правамі нароўні з мужчынамі. Цяжарная жанчына атрымоўвае водпуск на час родаў на 4 месяцы з захаваньнем поўнасьцю сваёй платы і месца сваёй працы. Савецкая ўлада выдала спэцыяльнае заканадаўства, якое абараняе жанчыну.

Там у Зах. Беларусі рабочы—беспраўны, бяздомны, гіне ў галоднім хранічным беспрацоўі. Армія беспрацоўных узрастае з дня на дзень. Побач яе ідзе ня ненш, як двухсоттысячны рэзэрв полубеспрацоўных. Сотні тысяч рабочых зьнібыткаванныя і зьняможанныя гадамі дзікага вызыску і капіталістычнай рацыяналізацыі, разам з сем'ямі ўпоўным сэнсе памірае з голаду. Урад фашыцкай дыктатуры асуджае гэтыя мільёныя масы на поўнае зьніштажэньне і выміраньне. (Інтэрпэл. Кам. Пасольск. Фракцыі сойму, 1930 г.).

У Польшчы цяпер на аднаго працуючага рабочага прыпадае 2 - х беспрацоўных, аднак урад у параўнаньні з 1926 г. скараціў і без таго галодную дапамогу беспрацоўным у тры разы. Гэтую жабрачую так наз, „дапамогу“ атрымоўвае вельмі нязначны лік рабочых, ды і то не пастаянна, а сельскагасадарчыя рабочыя зусім не атрымоўваюць і гэтых падачак, „Дапамога“ выдаецца разьмерам каля 2-х рублёў на тыдзень, і толькі ў працягу 14 тыдняў, а пасья і гэтая панская ласка спыняецца.

Той, хто яшчэ мае працу, дык капіталісты, карыстаючыся канкурэнцыяй рабочых рук, выціскаюць апошнія сілы шляхам капіталістычнае рацыяналізацыі. На Зах. Беларусі, дзе пераважае дробная прамысловасьць, эксплёатацыя прымае нябывалыя жорсткія формы. Газэта „Сьвітаньне“ у сваёй карэспандэнцыі аб жыцьці тартачнікаў (Віленскі павет) піша наступнае:

„Усе работнікі атрымоўваюць аднаколькавую плату ад 90 грош. да 1 злот. у дзень (пражытачны мінімум па афіцыйных дадзеных раўняецца 5 зл. — А. С.). Працуюць па 12-13 гадзін, а то і больш у пару. Некваліфікаваныя работнікі на фабрыцы, работнікі на тартаку харчуюцца выключна ў крэдыт і заўсёды па вушы ў даўгу, бо атрымаўшы зарплату работнік пакрывае толькі частку набранага. Гігіенічныя варункі немагчымы. Усе тартачныя работнікі жывуць у адным будынку, набіта іх як селядцоў у бочцы. Работнікі жывуць па некалькі сем'яў у аднэй хаце“.

„Пэнсія парабка на сваім хлебе раўняецца 80—100 пу доў жыта ў год на ўсім сваім. Парабак працуе ад цямна да цямна, а зімой яшчэ і ноччу пры лямпе. Сем'і парабкаў жывуць у цесных хатах па 2—4 сем'і. Некатарыя нават зімой спяць у стайнях. Апрача сваёй жабрацкай пэнсіі парабак нічога ня можа браць, нават гэтую пэнсію пан скубе рознымі пратаколамі. Напр., калі жонка парабка нарве травы на панскім полі. Кожны пратакол пахне 5-ю злотымі і пасья вылічаецца з агульнай пэнсіі“ („Сьвітаньне“ № 4 1930 г.).

Зарплата рабочага ўпараўнаньні з даваенымі царскімі часамі зьнізілася да 50—55% і ўсьцяж зьніжаецца. Рабочы Польшчы атрымоўвае аплату ніжэй, як рабочы у калёніяльнай Індыі. Рабочы дзень лічыцца нармальным 10—16 гадзін.

Пастаянна павялічваецца інтэнсыўнасьць працы: калі ў 1925 г. рабочы працаваў на тэкстыльных фабрыках пры двух кроснах, цяпер працуе пры 8—10, пры гэтым паскораны яшчэ і рух машын. Пастаяннае зьявішча, калі пры станках здараюцца абамленьні з рабочымі ад надмернага катаржнага вызыску, а то і выпадкі сьмерці. Дзеля таго прадпрыёмцы больш пажылых рабочых праганяюць, замяняючы іх працу маладзейшымі. Наогул эксплёататары выкарыстоўваюць больш працу жанчын і моладзі, як менш адпорную іх наступленьню, як больш падатную для эксплёатацыі. Ліквідаваны нават і тыя нязначныя сацыяльныя заваёвы, якімі з часоў рэвалюцыі карыстаўся пралетарыят.

Палажэньне батрака яшчэ больш жудаснае. Адарваны ад прамысловых пралетарскіх асяродкаў, мала арганізаваны пры шалёнай канкурэнцыі безпрацоўных рук на вёсцы, батрак эксплёатуецца нароўні з жывёлай і зносіць прыгонны зьдзек абшарнікаў.

У гэтай жа газэце падаецца карэспандэнцыя аб нялюдзкіх эксплёатарскіх адносінах, да сваіх парабкоў, абшарніка маёнтка Бікевічы, Слонімскага павету.

„Рабочы беспрацоўны з Варшавы прыехаў у наш маёнтак, за 30 злот. у месяц наняўся да пана на службу. Жыў у стайні. Калі ён цяжка захварэў, пан нават не загадаў, каб яго перанеслі ў хату. Толькі пасья таго, як вопратку безнадзейна хворага паелі мышы і пацукі, парабка перанесьлі ў „сьвятліцу“. Не падумайце, што гэта сапраўды была сьвятліца,—не! гэта была звычайная сьвінная кухня-хлеў, дзе варяць сьвіньням бульбу. Яшчэ і тут паваляўся бедны пралетары па калені ў гразі і калі заста-лося, як кажуць, тры цьверці да сьмерці, дык яго перавязьлі ў Слонім“.

Газэты перапоўнены паведамленьнямі аб самагубствах і абамленьнях з прычыны доўгага беспрацоў'я сярод рабочае клясы гарадоў. Віленская газэта „Слова“ ад 12/III—30 г. паведамляе: „На Вялікай вуліцы ўпала на трытуар прахадзіўшая там 18—летняя Вероніка Мацыеўская. Лекар хуткай дапамогі прывёў яе да прытомнасьці. Выяснілася, што Мацыеў-

ская, будучы доўга беспрацоўн й, і не маючы сродкаў да жыцця, ідучы па вуліцы страціла прытомнасць з прычыны утраты сіл“.

Уся буржуазная прэса перапоўнена жудаснымі лічбамі і фактамі аб палажэнні пралетарыату ў сучаснай фашыцкай Польшчы. Кажу сучаснай, бо гэтыя дадзеныя галечы, беспрацоўя і няволі з сённяшняга дня гордаюць і вырастаюць на заўтра Польшкі Міністэрства Лодзь, самы прамысловы горад налічвае 80% насельніцтва хворага на сухоты; 32% навароджаных дзіцей па очках памірае; 5,9% рубочых кватэр маюць адзін ложка на чалавек; 62% — адзін ложка на 2 асобы і 24% — 1 ложка на 3 асобы і больш, і 8% рабочых кватэр, якія зусім ня маюць ложка. 75% рабочых зусім ня ходзе ў кіно і тэатр. 73% рабочых зусім ня чытае газет і г. д. Такія весткі дае інстытут сацыяльнай гаспадаркі (Варшава, 1929 г.). Нават гэтая фашыцкая установа, ня глядзячы на тэндэнцыйны падбор фактаў і фальсыфікацыю дадзеных, ня магла скрыць страшэннага абяднення і жудаснага палажэння рабочае клясы.

* * *

Тут у БССР селянін ўжо з часоў кастрычнікавае рэвалюцыі перэстаў быць рэбам абшарніка і кулака, а цяпер перэстае быць рэбам уласніцкіх навыкаў, старага быту, цемнаты і пачынае вызваляцца ад залежнасці і ад капрызаў непагоды і катаржнай працы земляроба — адзіночкі. Пераходзячы ў калгас-бедняк і серад як паступова пераходзе на палажэнне рабочага, на 7-гадзінны рабочы дзень на працу пры сельска-гаспадарчай машыне на працу абагуляную і камуністычны быт. Пралетарская дзяржава шпарка разгортывае і узмацняе сацыялістычны сектар сельскай гаспадаркі — саўгасы і калгасы. Як рабоча-сялянская ўлада ўдзяляе вялікую ўвагу тэхніцы земляробства ў калгасах і саўгасах сьведчыць тое, што толькі за два апошніх гады было ў БССР прывезена каля 600 трактараў, а да канца бягучага году іх будзе ўжо 800. Пастаянна павялічваецца агранамічная дапамога з боку дзяржавы. У гэтым годзе рабоча-сялянскі ўрад даў вялікія ільготы для калгаснікаў з вальнаючы іх на два гады ад падаткаў, выдзелена 500 000 000 руб. крэдыту, зняты пазыкі і нядаімкі, зацягнутыя да іх уступленьня у калгас, канфіскаванае кулацкае маёмасць пераходзе ў карыстанне калгасаў. Па БССР адпушчана крэдытаў на бедняцка-серадняяцкую сельскую гаспадарку ў 1929-30 г. 34.270 тысяч руб. супроць 20.475 тысяч рублёў мінулага году. Праводзіцца кампанія па падняццю ўраджайнасці выдзелены спецыяльны фонд гатунковага насення і г. д. 35% індыўідуальных бедняцка-серадняцкіх гаспадарак звольнены ад падатку і побач з тым дзяржава ўдзяляе шырока крэдыты

грашмі і зярном. Разьвіцьцё трудаёмкіх культур і шпаркае індустрыялізацыя сельскай гаспадаркі, як і індустрыялізацыя ўсёй краіны, ліквідуе так наз. аграрнае перанасяленьне.

Працоўны селянін Зах. Беларусі душліца ад безьзямельля і малазямельля. Каб падзарабіць дзе на баку, дык няма, бо ў горадзе сваё беспрацоў'е, а эміграваць няма куды, бо і ва ўсіх іншых капіталістычных краёх таксама колькі хочаш беспрацоўных рабочых рук. „Няма жыцьця — кажуць сяляне, за то падаткаў ажна па горла хапае.“ Бяруць манаткі за падаткі, бяруць за ўсё, што толькі селянін мае — за землю, жывёлу, комін, вокны, сабаку і г. д. Падаткі з кожным годам павялічваюцца і далёка перасягнулі цэрыскія часы. Няхай аб гэтым раскажа Віленская газэта пілсудзчыкаў „Кур'эр Віленскі“ (30 красавіка 1930 г.):

„Аблічэньні, зробленыя праз прамыслова-гандлёвую ізбу ў Вільні, паказалі, што ў 1928-29 г. насельніцтва 4-х паўночна-ўсходніх ваяводзтваў выплаціла толькі адных беспасрэдных падаткаў на суму каля 7,9 млн. злотых, замест 20,8 млн. злот. выплачаных праз насельніцтва тэй жа тэрыторыі ў 1911 г., такім чынам падатковы цяжар у 1928-29 г. узрос на 279% у параўнаньні з падаткамі 1911 г.

Руйнуе працоўнага селяніна і прымусовы пераход на хутары і скасаваньне сэрвітутаў. Там, дзе праводзіцца гэтая злыбеда ў жыцьцё бедняк і большасьць серадняцтва становіцца жабракамі, выміраюць з голаду, альбо прадаюць сваю працу за мізэрную плату абшарніку і кулаку.

Апрача падаткаў, душыць сялян і пастаянныя штрафы, якія зьдзіраюцца паліцыяй пры першым лепшым выпадку. Штраф бярэцца калі селянін не пабяліў плоту, ці хаты ад вуліцы (ёсьць такі загад ураду), калі не пабудаваў клазэту (хоць селяніну і пугаўя няма дзе выразаць), калі бегае не навязаны сабака, калі пры калёсах няма дошчачкі з надпісам і г. д. і г. д. Ёсьць тайны загад у кожным пастарунку паліцыі, а такіх пастарункаў у гміне 2-3, загад гэты дае права кожнаму паліцыянту спагнаць вядомы лік штрафу з сялянства. Вось паліцыянты, як рысамахі жыруюць па вёсках і спаганяюць штрафы. Асабліва дапекаюць штрафамі таго селяніна, які западозраны ў бальшавізьме, які вядзе барацьбу супроць фашыцкага ражыму. Падпольная газэта „Чырвоны Сьцяг“ кампартыі Зах. Беларусі за травень месяца 1929 г. у адной з сваіх карэспандэнцыяў падае:

„У нашай вёсцы адзін селянін заплаціў за год каля 50 рознаго роду падаткаў. Справа ў тым, што адны і тыя-ж падаткі зьдзіралі па некалькі разоў. Апрача рэгулярных падаткаў сыпіцца маса пратаколаў на штрафы... Такого рода кару ня можна пералічыць, іх вельмі вялікая колькасць, а асабліва для таго, хто ня ў дружбе з паліцыяй, ня поіць іх гарэлкай, або падазрэнны, як камуніст, або сьмядзіць у вострыя за палітыку“.

У апошнія часы для працоўнага селяніна Зах. Беларусі даюцца ўзнакі так наз. шарваркі (дарожная павіннасьць). Па загаду паліцыі, мясцовай адміністрацыі сялян той, ці іншай вёскі, зразумела, апрача кулакоў, зганяюць сілай на работу дарог, мастоў, альбо казармаў. Дармовай працай сялян у кожнай гміне праводзяцца цэлыя дзясяткі кілёмэтраў шасэйных дарог. Што будаўніцтва гэтых дарог мае ваеннае назначэньне сьведчыць надзвычайная сьпешка ў гэтых работах: часта праводзяць спэцыяльна эле трычнае асьвятленьне, каб можна было працаваць ноччу, часта не зьвяртаюць увагі на гарачы час палявань работ і цэлымі вёскамі зганяюць на гэтыя шарварковыя ваенныя работы. Карэспандэнцыя ў „Чырвоным Сьцягу“ так гаворыць аб шарварках:

„Усюды па Браслаўшчыне паны гарачкова ладзяць дарогі і будуюць шасэ, на што ўлада зганяе сялян цэлымі вёскамі на работу і нічога за гэта не плаціць. Абшарнікі, асаднікі, кулакі, маючы сваю ўладу, ня ідуць на работы, — яны выкручваюцца хабарамі ці пачастункамі. Затое вясковая бедната павінна пакутваць і працаваць дарам за іх і за сябе. Сяляне вёскі Азераўцы, бачучы такі зьдзек акупантаў, адмовіліся на адрэз ісьці брукаваць дарогі, яны знаюць, што ім ня толькі прыдзецца дарам працаваць, але і што па гэтай шасэ польскія паны пагонюць гарматы і войска проці іх вольных братоў у Савецкім Саюзе. Пасьля пагрозаў і арыштаў паліцыя апісала падушкі і хатнія прылады, як штраф за непадпарадкаваньне загадам“.

* * *

Рабочыя і сяляне, якія знаходзяцца ў сваёй Чырвонай арміі служаць інтарэсам той клясы, якая трымае ўладу, служаць пралетарскай дыктатуры.

Чырвоная армія гэта гадунец савецкай улады, зброяная сіла міжнароднага пралетарыяту, абаронца заваёў кастрычнікавай рэвалюцыі, стража і ўдзельнік сацыялістычнага будаўніцтва СССР. Таму кожны чырвонаармеец прымаючы пасільны ўдзел у сацыялістычным будаўніцтве, заўсёды гатоў выступіць з аружжам у руках у абарону СССР і працоўных мас усяго сьвету.

Чырвонаармеец праходзе ў арміі ня толькі ваенныя муштры, Чырвоная армія для яго гэта і школа, выходзячая клясава сьвядомых савецкіх грамадзян. Кожны год вёска атрымоўвае з арміі актыўных палітычна-сьвядомых і адданных сваёй рабоча-сялянскай уладзе грамадзян. Чырвонаармеец не знае нацыянальнай нянавісьці. Ён у арміі выжывае рэлігійны дурман, ён там жыве і працуе, як вольны грамадзянін, як таварыш адносна сваіх камандзіраў.

Казарма ў сучаснай Польшчы гэта турма для працоўных, апранутых у салдацкія шынэлі. Салдат заўсёды галадуе, бо афіцэрства і той галодны салдацкі паёк абкрадае. Пастаянныя зьявішчы ў казармах — гэта атраўленьне салда-

нясьвежих прадуктаў. Бялізна мяняецца адзін раз у тры тыдні. Каб салдат не займаўся палітыкай, дык мучаць яго муштрамі і работай 16 гадзін у дзень, ад 5-й гадзіны раніцаю да 9-й вечары. Афіцэрскі тэрар і зьдзек даходзіць да нябы-валых разьмераў, перагнаў нават царскія часы. Біцьцё па твары, розныя “жабкі” і іншыя вышуканыя зьдзекі выяў-ляюць клясавыя адносіны франтаватых панскіх сынкоў—афі-цэраў да шэрай салдацкай масы. „Чырвоны Сьцяг“ пад загалоўкам “Голас салдат з казармы” дае наступную карэс-пандэнцыю:

„Нас, салдат, у казармах акружаюць недаступнай сьцяной ад жыцьця і барацьбы працоўных мас, усямерна стараюцца не дапусьціць ніякіх вестак, якія-б рэвалюцыя-нізавалі салдат. Даходзіць толькі спэцыяльна-фашыстоў-ская газета для салдат, бо яна дапасавана дзеля прытупленьня клясавай сьвядомасьці.

У зьдзеках афіцэраў над намі няма канца. А банды падафіцэраў гатовы з нас скуру садраць. Вось паказалася дзяжурнаму, што боты ў салдата ня так ляжаць, як яму па-дабаецца. Ён паднімае сярод ночы ўвесь атрад на ногі. Каманда: „бягом марш“, і ўсе салдаты босыя, напоўразь-дзетыя сярод ночы бегаюць з аднаго паверху на другі, да гэі пары, пакуль усё гэта мучэньне не здаволіць і не на-дакучыць начальніку. Ня так аддаў чэсьць, ці памыліўся ў выкананьні загадаў, альбо што іншае, і вась ставяць салдаты перад печкай і загадваюць сотні разоў паўтараць: „цалую вашу руку, пані печка“, альбо прымушаюць пады-маць зубамі канец штыка з зямлі і г. д. і г. д.“

Дзікага казарменнага ражыму ў фашыцкай Польшчы больш слабыя натуры не вытрымоўваюць і часта канчаюць самагабствам, вар’яцеюць, дэзэртуюць з арміі. Нядаўна быў выпадак, калі некалькі дзсяткаў салдаў польскай арміі ўцяклі ў Нямеччыну. У 1928 годзе польская статыстыка ад-значыла 1.450 дэзэртэрстваў з арміі. У аднэй Варшаве на вясьеньні прызыў не зьявілася да 1.500 навабранцаў.

Такое гібельнае катаржнае жыцьцё ў казарме выклі-кае пастаянныя хваробы і недамаганьні сяроў салдат. Калі салдат захварэў, дык няма яму веры і заместа паслаць у шпіталь, афіцэрства замучвае яго дадатковымі муштрамі і рознымі зьдзекамі, як “сымулянта”. Казарменны ражым па-будаваны так, каб не дапусьціць рэвалюцыянізуючага ўплы-ву на салдат з боку эксплёатаваных і прыгнечаных рабоча-сялянскіх мас, каб лягчэй выхаваць салдат на паслушнае гарматнае мяса. Салдат беларусаў і ўкраінцаў пасылаюць у каранья землі Польшчы, а з Польшчы на Зах. Украіну і Беларусь, каб такім чынам пры пастаянным распальваньні нацыянальнай нянавісьці ў казармах, выкарыстоўваць сал-дат у клясавых контррэвалюцыйных мэтах капіталістаў, абшарнікаў і кулакоў.

Тут, у Савецкай Беларусі выкарчоўваюцца карэньні эксплёататарскіх клясаў кулацтва і нэпманства, вядзецца пераможнае сацыялістычнае наступленьне. Тут кулак на аснове суцэльнай калектывізацыі бедняцка-серадняцкіх гаспадарак ліквідуецца, як кляса, ліквідуецца апошняя апора міжнароднага імперыялізму, ліквідуецца актыўная варожая сіла, якая супроцьстаўляецца сацыялістычнай перабудове краю. Тут будуецца шпаркім тэмпам сацыялістычны гмах, яшчэ нячуваны і нявіданы ў сьвеце.

Там, пад прыхільным крылом фашыцкай акупацыі ўзмацняецца беларуская буржуазія, гандляры, беларускі кулак коштам эксплёатацыі, прыгнячэньня і руйнаваньня рабочых і бедняцка-серадняцкіх мас. Будуюцца казармы, вастрогі, шыбеніцы. Там жыцьцё катарга, вастрог школа, зямля ў магіле.

Тут рабоча-сялянская ўлада, савецкі лад, дыктатура пралетарыяту. Там капіталістычны лад, фашыцкая дыктатура капіталістаў, абшарнікаў і кулакоў усіх нацыянальнасьцяў Польшчы.

Пад бальшавіцкім сьцягам.

Рабочая кляса і працоўнае сялянства Заходняй Беларусі пад кіраўніцтвам кампартыі вядуць ужо больш дзесяць год жорсткую рэвалюцыйную барацьбу супроць сацыяльнага і нацыянальнага прыгнячэньня, супроць фашыцкай акупацыі фашыцкай дыктатуры. Пралетарыят Польшчы разгортвае ўсё больш магутныя клясавыя баі, заваёўвае вуліцу масавымі баявымі дэманстрацыямі, завастрае і пашырае контраступленьне на фашыцкую дыктатуру і яе агэнтаў сацыялі і нацыянал-фашыстаў.

Пралетарыят і яго авангард Кампартыя змаглі сваім бальшавіцкім кіраўніцтвам узяць на нябывала высокі ўздым нацыянальна вызваленчую барацьбу асноўных мас сялянства Заходняй Беларусі.

Завастрэньне клясавай барацьбы на вёсцы, паглыбленьне рэвалюцыйных настрояў ідзе побач з ростам шырокага водгульля з боку працоўных сялянскіх мас на лёзунгі і заклік КПЗБ (Камуністычная Партыя Заходняй Беларусі). Кампартыя ня гледзячы на тое, што загнана белым тэрарам у глыбокае падпольле і знаходзіцца пад пастаянным абстрэлам фашыцкага ўраду, ні на момант не перастала быць правадыром і арганізатарам усіх клясавых баёў і ўсьцяж ўзмацняе і пашырае сваё кіраўніцтва барацьбой пралетарыяту і працоўнага сялянства за фабрыкі, зямлю і ўладу.

Працоўныя і эксплёатаваныя масы Зах. Беларусі прайшлі масавую рэвалюцыйную школу, атрымалі вялікі моцны гарт клясавай барацьбы дзякуючы кіраўніцтву кампартыі.

Змагаючыся на два фронты супроць правых і „левых“ ухілаў за чыстату бальшавіцкай лініі, ўвесь час гераічна зносячы агонь перадавых пазыцыяў клясавых баёў, КПЗБ стала ваюючым авангардам пралетарыяту, КПЗБ стала любімым адзіным правадыром і заслужыла давер'е і адданасьць найшырэйшых працоўных і эксплёатаваных мас Заходняй Беларусі.

Сучасны эканамічны крызіс капіталістычных дзяржаў з асаблівай сілай адбіваецца ў найбольш слабым зьвяне капіталізму — фашыцкай Польшчы. Важнейшыя адзнакі трэцяга пэрыяду пасыляваеннага распаду капіталізму, як хранічны крызісны стан, шпаркае нарастаньне рэвалюцыйнай хвалі, пры нарастаньні ўплываў кампартыі, разгул белага тэрару — ўсё гэта мае найбольш выразнае выяўленьне ў фашыцкай Польшчы.

Працоўныя масы на чале з пралетарыятам і яго кампартыяй разгэртваюць контр наступальнае змаганьне супроць узмоцненага вызыску і прыгнечаньня з боку пануючых клясаў, супроць ускладненьня ўсяго цяжару гаспадарчага крызісу на плечы працоўных мас. На некаторых вучастках клясавых баёў пралетарыят раз за разам з большай сілай штурмуе фашыцкую дыктатуру.

Ніжэй пададзеная таблічка гаворыць аб узросьце рэвалюцыйных настрояў і актывізацыі пралетарыяту.

Год	Забастоўкі	Прадпрыемствы	Рабочыя
1925	532	1.910	148.000
1926	590	2.827	145.000
1927	623	3.855	235.000
1928	776	5.242	255.000

Бязумоўна, што рост гэтых цыфраў у 1929-1930 г. выявіцца у большых разьмерах. Варта адзначыць, што ў 1928 г. згодна польскай статыстыкі на 3.623 адзначаных палітычных „злачынстваў“ прыпадае 1.184 на так званыя ўсходнія землі.

Як у Польшчы, так і на Зах. Беларусі аграмадная, усё ўзрстаючая армія беспрацоўных вядзе жорсткую наступальную барацьбу супроць фашыцкай дыктатуры. Рух беспрацоўных бязумоўна падрывае і без таго прагнітую развальваючыся капіталістычную гаспадарку. Штурмовыя атакі арміі працы, як у працуючых, так і беспрацоўных растхістваюць устоі фашыстоўскай дыктатуры. Пад лёзунгамі „хлеба і працы“ выступаюць тысячы і тысячы беспрацоўных па ўсіх гарадох Польшчы і Зах. Беларусі, выступаюць супроць віноўніка беспрацоўя фашыцкага ўраду.

Адбыўшаяся 24 лютага 1930 г. у Вільні 4 х тысячная дэманстрацыя беспрацоўных, а таксама ў Пінску і іншых прамысловых цэнтрах Зах. Беларусі, паказвае, што клясавая барацьба завастраецца, што наступленьне пралетарыяту разгортваецца. Па сваёй стойкасьці, гатоўнасьці на ахвяры, на сваіх баявых лёзунгах гэтыя дэманстрацыі сьведчаць аб тым, што выступленьні беспрацоўных набіраюць усё больш масавы больш палітычны характар. Вуліца становіцца месцам мабілізацыі сіл рэвалюцыйнага лягеру, месцам зацятых барыкадных схватак працы з капіталам. Вуліцы гарадоў Зах. Беларусі ўжо ачырвоніліся кроўю рабочых, штурмуючых фашыстоўскую дыктатуру.

Аб рэдыкалізацыі асноўных мас сялянства і ўплыве кампартыі яскрава кажа карэспандэнцыя ў „Бальшавіку“ № 1, 1930 г. (падпольны ворган КПЗБ).

„У апошні час у нашай Баранавіцкай акрузе адзначаецца цэлы шэраг фактаў, якія сьведчаць аб бязумоўным нарастаньні рэвалюцыйных настрояў сярод шырокіх мас працоўнага сялянства, сельска-гаспадарчага пралетарыяту і тартачнікаў. У Карэлічах ня так даўно адбылася вялікая дэманстрацыя, у якой прымала ўдзел 2.000 працоўных сялян. Сяляне дэманстравалі пад сьцягамі і лёзунгамі кампартыі. У вёсках усё часьцей адбываюцца актыўныя выступленьні сялян супроць шарварак, камасацыі і падаткаў. Слоніmsкім, Несьвіскім, Навагрудскім раёнах былі арганізаваныя выступленьні сялян супроць ліквідацыі сэрвітутаў. У Гарадзішчанскім раёне сяляне актыўна выступалі супроць загаду паліцыі пабяліць хаты. На вясковых сходах адзначаліся такія факты, калі бедняцкія масы выганялі са сходаў кулакоў, якія падтрымоўвалі фашыцкую камасацыю. Адначасна з гэтым наглядаецца ўзмацненьне масавай барацьбы сялян супроць фашыцкага тэрару і фашызацыі ТБШ. Пад пратэстамі супроць фашызацыі ТБШ былі сабраны тысячы падпісаў, наладжаны масавыя канфэрэнцыі і г. д.“

(„Бальшавік“, люты, 1930 г.).

На гледзячы на тое, хто ў некаторых мясцох, дзе дэфэнзыве ўдалося на час вырваць партыйную арганізацыю з рэвалюцыйнага грунту, бедната вёскі праводзе барацьбу супроць падаткаў, камасацыі і іншых фашыцкіх злыбед, праводзе масава на высокім рэвалюцыйным уздыме. Мінулі тыя часы, калі агульна бяручы селянін з свайго цяжкага становішча шукаў выхаду ў помсьце праз паадзіночны тэрара. Цяпер вызваленчая барацьба селянства дзякуючы кіраўніцтву КПЗБ ўзьнята на вышэйшую палітычную ступень, калі рэвалюцыйная барацьба прымае шырокую масавую форму і ідзе пад канечным лёзунгам кампартыі. Ёснаваньне і барацьба такіх масавых рабоча-сялянскіх аргазацый, як Б.С.-Р. Грамада, разгромленая фашызмам, колькі дзесяцьтысячная ТБШ, шматтысячныя сялянскія і рабоча-сялянскія баявыя мітынгі і дэманстрацыі і іншыя масавыя рэвалюцыйныя выступленьні - вось сучасныя формы барацьбы працоўнага сялянства. Масавай барацьбой за штодзёныя патрэбы пад кіраўніцтвам

кампартыі супроць фашыцкай дыктатуры працоўнае сялянства набірае рэвалюцыйна-гарт і мабілізуеца да апошняга бою за зваленьне фашыцкай дыктатуры. Цяпер працоўнае сялянства ў значнай меры ўжо ўсвядоміла сабе, што толькі разам і пад кіраўніцтвам пралетарыяту ўсёй Польшчы і яго кампартыі можа скінуць праз агульнае ўзбройнае паўстаньне ненавісную фашыцкую дыктатуру і яго агэн. аў сацыялі і нацыянал-фашыстаў ўсіх нацыянальнасьцяў.

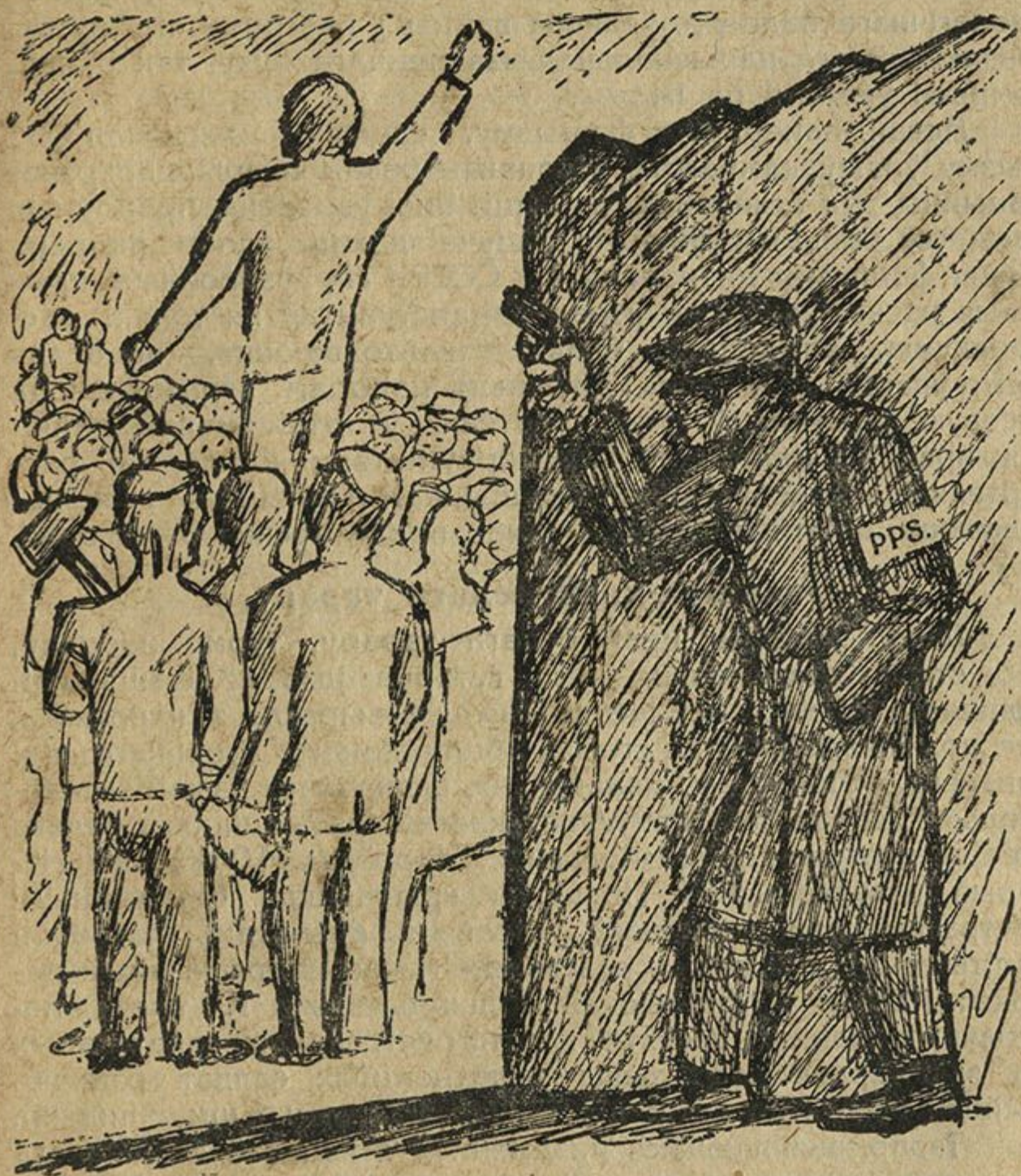
Яскравым паказнікам шп. ркага нарастаньня элемэнтаў непасрэднай рэвалюцыйнай сытуацыі ў Польшчы зьяўляюцца рэвалюцыйныя забурэньні салдат і іх братаньне з дэманструючымі рабочымі і працоўн. мі сялянамі. Падаем карэспандэнцыю з "Чырвонага Сьцягу" як ілюстрацыю рэвалюцыйных настрояў салдат.

"У мяст. Дзярэчын, Слонімскага павету Беларуска-Сялянска-Работніцка-Пасольска і Клюб наладзіў мітынг. Пасьля мітынгу працоўныя сяляне ў ліку 2.000 асоб зрабілі дэманстрацыю супроць фашыцкай дыктатуры, супроць эксплёатацыі, нацыянальнага прыгнячэньня, супроць падрыхтоўкі ўзбройнага нападу на ССР. Палішы было ў ліку 20 чал., да якой прыйшло на падмогу асадніцтва і беларускае кулацтва. Узброеныя да зброі, яны хацелі разагнаць дэманстрантаў, але бачучы баявы настрой і адпор мас, зьвярнуліся за падмогай да прысутных салдат. Аднак, сыны працоўнага сялянства, апранутыя ў вайсковыя мундзіры, адмовіліся і самі пайшлі разам дэманстраваць са сваімі братамі па клясе".

Аб вялікім уплыве кампартыі яскрава сьведча яе пераможная барацьба з усімі згодніцкімі сацыялі і нацыянал-фашыцкімі партыямі. ППС і Вызваленьне ў сваім часе мелі даволі значны ўплыў на Зах. Беларусі, аб чым сьведчылі выбары сойму ў 1922 г., калі гэтыя партыі атрымлі на Зах. Беларусі даволі вялікі лік гал. соў. Далейшая дэфэрэнцыяцыя на вёсцы, паглыбленьне рэвалюцыйных настрояў і дэмаскуючая праца кампартыі значна падарвала ўплы гэтых партыяў. Праз якісь час ППС і Вызваленьне згортваюць свае манаткі і затрымоўвацца пераважна сярод кулацтва і верхавіны серадняцтва. Выбары ў 1928 г. наглядна паказалі, што працоўныя масы адыходзяць ад гэтых стаўленьнікаў фашызму і праваднікоў польскага імперыялізму на Зах. Беларусі. ППС сабрала на Зах. Беларусі 18 тысяч галасоў замест 73.000 у папярэдніх, а Вызваленьне 93 тысячы замест 248 тысяч. Нядаўнія перавыбары ў канцы траўня 1930 г., якія адбыліся на Лідчыне паказалі палітычнае банкруцтва ППС і Вызваленьня. Першая партыя па Лідзкаму вокругу атрымала 2.000 пры 9.000 на папярэдніх выбарах у 1928 г., а другая — 5.000 пры 15.000 на папярэдніх выбарах.

Яшчэ больш яскравае банкруцтва атрымалі шматлікія беларускія згодніцкія партыі, дзякуючы сакрушальным ударам КПЗБ. Цэлая галярэя палітычных труп. паў звалены на

фашыцкі шуметнік—Ярэмічы, Паўлюкевічы, Рагулі і так без канца. Найбольш сур'ёзны вораг кампартыі ў справе барацьбы за масы на Зах, Беларусі гэта авангардная Луцкевічаўская група беларускага нацыянал-фашызму, таксама атрымала ўжо сакрушальны ўдар на Лідскіх перавыбарах. У 1928 г. гэтая група атрымала ў гэтай акрузе 35 000 галасоў, цяпер жа толькі 1.400.

Сацыял-фашыцкія палачы.

Актыўнымі дапаможнікамі і праваднікамі ўсей фашыцкай палітыкі, палітыкі вайны, тэрору, эксплёатацыі зьяўляюцца сацыял- і нацыянал-фашысты. Расклад капіталістычнай гаспадаркі ў Польшчы, штурмовыя атакі пралетарыяту на фашыцкую дыктатуру ўсе гэта змушае ППС, Бунд, беларускіх нацыянал-фашыстаў прымаць усе меры, выкары-

стаць усе сродкі, каб не дапусьціць да рэвалюцыі і ратаваць капіталістычна-абшарнічаю Польшчу, яе фашыцкі ражым. Грабежная палітыка дыктатара Пільсудзкага загнала Польшчу ў тупік, з якога фашызм шукае выхаду ў падрыхтоўцы да збройнага нападу на СССР. Адгэтуль задача ўсіх агэнтаў фашызму - сацыял - і нацыянал-фашыстаў, як працуючых непасрэдна ў гушчах працоўных мас, задача ідэолёгічнага падрыхтоўваньня вайны і разгрому як знутры рэвалюцыйнага нацыянальна-вызваленчага руху, так і пагромнымі ўдарамі па ім.

Аднак, наперакор фашызму, сацыял і нацыянал фашызму ўплыў кампартыі з кожным разам шырыцца, рэвалюцыйны рух становіцца на вышэйшы ўзровень, працоўныя масы ўсё больш стойка і рашуча даюць адпор падрыхтоўцы фашызму да нападу на СССР. На ўзбройныя крываваыя наскокі паліцыі шэрагі дэманстрантаў ня толькі рассыпаюцца, але яшчэ больш зьнітоўваюцца, наюсяць контр-удары і нярэдка дружным напорам атрымоўваюць часовую перамогу ў гэтых схватках, у гэтай малай вайне між працай і капіталам. Пад кіраўніцтвам кампартыі разгортваюцца клясавыя баі ў фашыцкай Польшчы, якія нагадваюць шпаркае набліжэньне пралетарскай рэвалюцыі.

Польшча-край беллага тэрару.

Даволі сказаць: край беллага тэрару, турма народаў, каб стала зразумелым, што гутарка ідзе аб фашыцкай Польшчы. Гэтае ганебнае азначэньне вырасла з кароткага, але крывавага капіталістычна-абшарніцкага кулацкага панаваньня ў Польшчы, панаваньня, адзначнага дзікай эксплёатацыяй і самаволяй пануючых клясаў, разьёшанага беллага тэрару, разгулам паліцэйшчыны. Кароткая 10-гадовая гісторыя павэрсальскай Польшчы крывавіцца бязупыннымі растрэламі дэманстрацыяў, масавымі арыштамі, масавымі палітычнымі працэсамі, разгромам масавых арганізацый рабочых і сялян. У фашыцкай Польшчы звыш 10 тысяч палітычных вязьняў, дзiesiąткі і сотні растрэленых, закатаваных па закамарках дэфэнзывы выдатнейшых салдат рэвалюцыйнай арміі (Ботвін, Бялы, Гібнэр, Райхман і шмат іншых).

Тэрар, зьяўляючыся неадменнай прыладай фашыцкага ражыму, служыць ураду Пільсудзкага галоўнай зброяй у змаганьні з рэвалюцыйным рухам рабочае клясы, працоўнага сялянства Польшчы і працоўных мас паняволеных народаў. Зразумела, што цяпер, калі ідзе шпаркае нарастаньне элемэнтаў непасрэднай рэвалюцыйнай сытуацыі ў Польшчы, белы тэрар набывае больш востры, масавы характар. Фашыцкая дыктатура ня хоча і ня можа задаволіць патрэбы і дамаганьні шырокіх працоўных мас. Фашыцкі ўрад прадбачыць магутныя клясавыя баі, якія суляць яму

пагібель, -ён ідзе агнём і мячом на рэвалюцыйны рух рабочых і працоўнага сялянства на іх кіраўніка кампартыю.

Страляць па камуністах - крычаў з асьцервяненнем з соймавай трыбуны міністр унутраных спраў Складкоўскі. Гэты крываваы заклік спраўна праводзіцца ў жыццё паліцыяй і фашыцкімі бандамі, праводзіцца па фабрыках, заводах, вёсках, маёнтках.

Актыўнейшы ўдзел, лепш кажучы падзел, роляў у фашыцкім тэрары прымаюць агэнты фашызму, як ППС, Бунд, украінскія і беларускія нацыянал-фашыстыя, якія сваімі баёўкамі, сваёй правакацыяй, шпіонажам і даносамі наносяць удары як у лоб рэвалюцыйнаму руху, так і знутры яго. Кожная першамайская дэманстрацыя рабочае клясы і наогул масавыя выступленьні разграмляюцца паліцыяй пры актыўнейшым удзеле ППС, Бунд, Лучкевічаўскіх бандытаў. Яны ўжо ня раз макалі рукі ў крыві пралетарыяту, як у масавых пагромах рэвалюцыйнага руху, так і пасобных забойствах з-за вугла выдатнейшых і найбольш актыўных рэвалюцыянэраў.

Галоўныя ўдары белага тэрару накіраваны супроць авангарду рэвалюцыйнага руху - кампартыі. Разумеючы, што змаганьне працоўных мас пад кіраўніцтвам кампартыі, давядзе да перамогі гэтых мас, да пагібелі капіталістычнага ладу, фашызм прымае ўсе меры, каб фізычна зьнішчыць камуністых, каб гэтым вырваць з карэньнем кампартыю з працоўных гушч, пазбавіць іх рэвалюцыйнага кіраўніцтва, запрэгчы іх у калясьніцу сваёй палітыкі, эксплёатацыі вайны, голаду і беспрацоўя.

Фашыцкая дыктатура белым тэрарам, крывавым насьільствам над працоўнымі і эксплёатаванымі масамі прачышчае сабе шлях да контр-рэвалюцыйнай вайны супроць СССР. Ленін адзначаў, што вышэйшай ступеньню гвалту буржуазіі і найбольш яскравым яго выяўленьнем ёсьць імперыялістычная вайна. Таму на Зах. Беларусі, як пляцдарме надыходзячай вайны супроць СССР, найбольш разьёшаны і масавы белы тэрар. Жалезны кулак фашызму кроўю працоўных мас упісвае ўсё новыя больш крываваыя старонкі ў жудасную гісторыю акупаванай Зах. Беларусі.

Паліцэйскі і эканамічны тэрар разьёшана разгульвае па фабрыках, маёнтках, вёсках. Няйменшае выяўленьне з боку працоўных мас абурэньня, масавасьці, клясавага змаганьня цяпер выклікаюць узброены наскок паліцыі, цяпер нямінуча канчаецца крывавай лазьняй, цяпер пераходзіць у схватку, ў малую вайну паміж працай і капіталам.

На Зах. Беларусі няма гораду, дзе не адбываліся-б масавыя працэсы. За апошнія некалькі год прайшлі дзясяткі працэсаў супроць рабочых і працоўнага сялянства, якія абвінавачваліся ў прыналежнасьці да кампартыі і зваленьня

Пануючага капіталістычнага ладу. Хто не памятае вядомы, Працэсы „133“, „500“, „33“, „46“, „59“ і г. д. Абвінавачаныя як правіла, трымаюцца як сапраўдныя рэвалюцыянэры на судах і ў сваіх баявых выступленьнях (В. Харунжая, Гелер, Эпштэйн, Клышко і шмат іншых) выносяць свой клясавы прысуд фашыцкім судзьдзям, прысуд, які зьдзейсьніць надыходзячая пралетарская рэвалюцыя ў Польшчы. Цяпер же фашыцкія судзьдзі, спасылаючыся на ілжывыя паказаньні правакатараў Гурына, Бабіча і іншых, прысуджываюць лепшых змагароў да 8—15 гадоў катаргі. Ужо масавасьць гэтых працэсаў, іх шматлікасьць, нязломнасьць рэвалюцыйнай волі палітвязьняў гаворыць пра размах і глыбіню рэвалюцыйнага руху на Зах. Беларусі, гаворыць аб вялікім уплыве кампартыі, гаворыць таксама пра жорсткасьць і разгул фашыцкага белага тэрару.

Пасол Гаўрылік, паранены паліцыяй у часе першамайскай дэманстрацыі ў Беластоку.

Дэкларацыя беларускіх, украінскіх і польскіх радыкальных партый і камуністычнай пасольскай фракцыі, пададзеная ў сойм так характарызуе панаваньне фашыцкай акупацыі на Зах. Беларусі: „Гісторыя змаганьня рабочых і сялян Зах. Беларусі, якія змагаюцца за сваё нацыянальнае і сацыяльнае

вызваленне зьяўляецца непарыўнай пасмай крываваых пагромаў, катаваньняў, вастрогаў, катаргі. Няма на Зах. Беларусі ані воднай вёскі, якая—б не аплаківала сваіх найлепшых сыноў, ці забітых праз паліцыю і войска, ці кінутых на доўгія годы ў вастрозе. Няма на Зах. Беларусі ані воднага рабочага і працоўнага селяніна, які ня чуў—бы на сваёй скуру здзекаў і катаваньня польскай дэфэнзывы; няма на Зах. Беларусі кутка, дзе не разьлягаўся б стогн і энк беларускіх рабочых і сялян, катаваных за тое, што хочуць сваёй уласнай культуры, што дабіваюцца свайго сацыяльнага і нацыянальнага вызвалення.

Фашызм пры актыўнейшай дапамозе беларускіх нацыянал—фашыстаў, на чале якіх стаіць А. Луцкевіч вядзе плянавыя сьстыматычныя па ромы масавых радыкальных арганізацыяў на Зах. Беларусі, прасьледваньня найменшага выяўленьня сапраўднай апазыцыйнасьці да ўраду.

Аб тым, што пры фашыцкім ражыме ня можа быць ніякай культурнай творчай працы на карысьць працоўных мас сьведча разгром беларускіх гімназіяў і масавыя арганізацыі ТБШ. Пры разгроме і фашызацыі беларускіх гімназіяў дайшло да вострых сутычак паміж працоўнай вучнёўскай моладзьдзю і беларускімі фашыстамі, як Астроўскі, Луцкевіч, Якубенак. Гэтыя агэнты польскага фашызму супольна з паліцыяй раськідвалі барыкады ў калідорах гімназіяў, тут—жа зьбівалі і арыштоўвалі вучняў.

Беларуская газэта „На варце“, паведамляе, што „тэрар, рэпрэсіі, здзекі, прасьледваньні, караньне штрафамі—вось сталы нязьменны мэтад адміністрацыйных адносін да арганізацыі ТБШ.“ 12-го студзеня 1930 г. на пасяджэньні Нагляднай Рады ТБШ было сканстантавача, што разгортваньню арганізацыяў на мясцох, перашкаджае белы тэрар, які: 1) стасуецца ўсьцяж на месцох, імкнучыся знутры разлажыць масавую арганізацыю працоўных праз запалоханьне і тэрарызаваньне працоўных сяброў і застрашваньне паліцыяй тых асоб, у памешканьні якіх адбываюцца сходы, каб пратаколамі за розныя рэчы адбіць ахвоту ў паасобных сяброў да працы ў ТБШ. 2) Забарона усялякае культурна—асьветнай працы з боку старостаў і адміністрацыйнай улады. Пастаянны паліцэйскі тэрар, сьстыматычнае ўдушэньне гурткаў ТБШ на мясцох, пастаянныя арышты і штрафы маюць на мэце паралізаваць і задушыць усю лякую масавую арганізацыйную працу гэтай арганізацыі. Разграміўшы ў сваім часе Беларускаю Рабоча—Сялянскую Грамаду лобавай атакай, адкрытым боям фашыцкі ўрад выклікаў гэтым буру незадавольстваў масаў—вось чаму цяпер ён хоча ТБШ прыдушыць паступова. бяз лішняга шуму і рукамі сваіх агэнтаў—беларускіх нацыянал-фашыстаў.

Задушана ўшчэнт беларуская рабоча-сялянская прэса. Дзеля таго, што ў Вільні ўжо нельга было выпусьціць ні воднаго нумару газэты, дык была зроблена спроба выдаваць газэту "На варце" у Варшаве. З 4-х выйшоўшых нумароў два былі сканфіскаваны, а на 4-м зусім зачынена. Беларускі Рабоча-Сялянскі Клюб у сойме ня змог выдаць ні воднаго дакумэнту сваёй дзейнасьці (прамовы, дэкларацыі.), ні воднаё адозвы да мас, хоць польская канстытуцыя нібыдае права на бесцэнзурнае выданьне, бясьперашкоднае распаўсюджваньне прамоваў паслоў. Няхай пададзеныя „ніжэй факты гавораць самі за сабе. Па вестках „Віл. Дзён. Ваявузк. На пасяджэньні Віленскага акруговага суда 4 і 17 лютага 1930 г. было зацьверджана 33 канфіскаты прамой і адозваў Беларускага Рабоча-Сялянскага Клубу.

Па меры паглыбленьня дыфэрэнцыяцыі на вёсцы і завастреньня клясавай барацьбы па меры разгортваньня контр-наступленьня пралетарыяту актывізуецца ўдзел нацыянальна-вызваленчага руху рабочых і працоўнага сялянства. Банда пагромшчыкаў з беларускіх студэнтаў-фашыстаў, адухоўленая сваім ідэёвым бацькам Луцкевічам ладзяць вясной 1930 г. пагромы беларускіх нацыянальна-вызваленчых устаноў, удзельнічаюць побач з паліцыяй і "Стральцом" у разгоне рабоча-сялянскіх дэманстрацыяў і іншых масавых выступленьняў.

Усе 5 паслоў Рабоча-Сялянскага Клубу Змаганьня па некалькі разоў былі зьбіты і паранены на мітынгх і дэманстрацыях паліцыяй і фашыцкімі бандамі, ламаючы стойкую самаабарону дэманструючых мас.

Аб разгулі белага тэрару ў Польшчы шырака ведама сярод працоўных мас усяго сьвету. Польшча адна з перадавых краёў у капіталістычным сьвеце па ліку масавых арыштаў, працэсаў, ахрыр белага тэрару. З 1-га студзеня па 1-е чэрвеня 1926 г. у Польшчы адбылося працэсаў 43, засуджаных—407 асоб, усяго на 1.657 гадоў, на сьмерць 1, вечнай катаргі—1; лік галадовак 7 пры ўдзеле 541 асоб, 4.538 дзён; забіта на дэманстрацыях 23, паранена 972, арыштаваных 3.603, зроблены вобьскі 3,900, забаронена мітынгаў 120, сканфіскавана газэт 29. На Зах. Беларусі за першыя 3 месяцы 1930 г. Па вестках віленскіх газэт, засуджана звыш 119 асоб на 457 гадоў катаргі. Уся гэтая статыстыка белага тэрара ўзята з буржуазных газэт, куды гэтыя лічбы пападаюць выпадкова і далёка няпоўна. У сапраўднасьці лік фактаў белага тэрару далёка перавышае тут пададзеныя. Але ўжо і гэтых фактаў дастаткова, каб уяўляць сабе аб крывавым фашыцкім ражыме, аб белым тэрары пануючых багатых клясаў Польшчы. Па меры ўзмацненьня белага тэрару ўзрастае клясавая нянавісьць пралетарыяту і працоў-

нага сялянства да іх эксплэататараў і прыгнетацеляў, узрастае рэвалюцыйная сьвядомасьць, што толькі пад кіраўніцтвам кампартыі і шляхам сацыялістычнай рэвалюцыі можна нізрынуць ненавісную крываваю фашыцкую дыктатуру.

Жыцьцё і барацьба палітзьняволеных.

КАТАВАНЬНІ. Фашыцкая Польшча таксама мае дасяненьні ў сваім 10-годнем анаваньні. Атрымаўшы ў спадчыну досьлед ахранак царызму і кайзэраўскіх, фашызм аб'яднаў іх у адну сыстэму, больш удасканаленую і больш жорсткую. Насаджаючы і выкарыстоўваючы правакацыю, як сыстэму, дэфэнзыўшчыкі катуюць арыштаваных вышуканымі сярэднявечнымі спосабамі, катуюць, каб вырваць здраду са сваіх ахвяр, каб выбіць хоць і сфальсыфікаваныя патрэбныя ім прынаньні, катуюць у імя клясавай нянавісьці, дзеля садызму.

Усё лязьвё катаваньняў накіравана супроць бальшавікоў. Раз замешаны ў камуністычным руху значыць пастаўлены па за законам, пастаўлены пад галоўны ўдар белага тэрару. Тут так называемы буржуазны дэмакратызм дапускае самыя дзікія зьдзекі і катаваньні, самыя жорсткія кары і расправы над сваімі клясавымі ворагамі—рабочымі і працоўным сялянствам.

Колькі-ж на акупаванай Зах. Беларусі пабітых, пакалечаных, гібеючых па вастрогах, прыміраючых ад пабою! Няма рабочай сям'і, няма хаты працоўнага селяніна, дзе-б ня было аднаго—двух сяброў сям'і не „панянчаных“ дэфэнзывай, ці ня сядзеў-бы альбо сядзіць у фабрыках сьмерцітурмах. Няма сіл зьлічыць ахвяр капіталу, уразумець жахаў белага тэрару. Толькі пралетарская рэвалюцыя ў Польшчы прадставіць рахунак капіталістам і абшарнікам, яна клясавай пралетарскай расплатай—агульным узбройным паўстаньнем спагоніць ад эксплэататараў і жывадзёраў усе даўгі, залечаць усе раны і крыўды пралетарыяту і працоўнага сялянства.

Радыкальная прэса ў Польшчы і Зах. Беларусі, інтэрпэляцыі рабоча-сялянскіх паслоў у сойме шмат удзяляюць месца і гарачага пратэсту супроць катаваньняў у паліцэйскіх і дэфэнзыўных закамарках. Шырака па рабочых кварталах і вёсках ходзе крывавае пагудка, набракшая клясавай нянавісьцю, пагудка аб паламаных жэбрах, вывіхнутых суставаў, выбітых зубох, аб зьдэртых ногцях і аб іншых дэфэнзыўных жудасьцях, ад якіх стыгне кроў у жылах.

Вось у Слоніўскім паліцэйскім вучастку арыштаванага Сямёна Рамановіча зьвязанага па руках і нагах зьбілі да ўтраты прытомнасьці. Каб ачуціць яго ад глыбокага абамленьня, палачы прытыкалі да голага цела гарачыя папіросы, улівалі праз нос воцат, а ўрэшце закапалі ў сьнег. Там жа Івана Лукашонка, б'ючы, парабілі глыбокія раны на целе, пасья падвесілі за рукі і раны палівалі воцатам.

„Чырвоная дапамога“ падпольны ворган МОПР'у у Зах. Беларусі падае, што на Лукішках аднаго арыштаванага селяніна дапытывалі праз надзеваньня жалезнага абруча на галаву і зашрубавалі яго так, што косьці галавы палопаліся і гэты таварыш памёр на месцы. У „Чырвонай Дапамозе“ знаходзім цэлы шэраг фактаў аб нялюдзкіх катаваньнях палітвязьняў. Рабочы Шагун з Беластоцкай турмы піша: „Прапанавалі мне грошы, каб стацца іх чалавекам, абяцалі выезд за граніцу. Я адкінуў гэтую прапанову, сказаўшы, што мяне могуць забіць, але здраднікам ня стану. Пасьля гэтага пачаліся катаваньні. Білі ў бок, живот, под бараду, у пяткі, сьцісканьне пальцаў паміж дзвярэй, уліваньне вады праз нос. Улілі 15 б/тэляк вады з мачой. Білі па твары, чым папала. Мучылі мяне чэцьвера сутак, днём на суха, ноччу з вадой. Усяго ўлілі 60-70 бутэляк вады з мачой“

Лічу неабходным прывесьці цалкам ліст з Лукішкага вастрогу, які дае характэрную рысу адносін вастрожнай адміністрацыі да палоннікаў капіталу, дае жуткі малюнак палажэньня палітвязьняў у фашыцкіх турмах Польшчы.

„Першыя дні галадоўкі праходзілі даволі спакойна. Пракурор спачатку адмовіўся вясці перамовы з камітэтам галадуючых, заяўляючы, што ня можа прызнаць камітэту, бо турэмны рэгулямін забараняе вязьням згаварвацца між сабой і тым больш выбіраць сваіх прадстаўнікоў. Зразумела, што камітэт з абурэньнем пратэставаў проціў гэтага. Пракурор аб'явіў, што калі галадоўка праз тры дні ня скончыцца тады будзе прымяняна штучнае кармленьне.

На трэці дзень, пасьля абедняга часу ў камеры ўварваліся надзірацелі і паліцыянты і загадалі ўсім ісьці на спэцэр. Калі галадаючыя адмовіліся тады панскія сатрапы накінуліся на вязьняў і на руках вынеслі іх у „лэхі“ („лэх“ гэта трохкутная камера з высокімі сьцянамі, з цэмэнтнай падлогай без страхі. Пры царскім ражыме там вадзілі прагулку катаржан, прыгавораных да доўгатэрміновай турмы). Частка вязьняў была напоў—адзета, іншыя без абутку, а адзін беларускі таварыш з 29 камеры быў толькі ў начной кашулі. І вось у такім выглядзе змушалі паліт-вязьняў „прагульвацца“ 30 хвілін на марозе. Пасьля гэтага банда надзірацелей у 20 асоб уварвалася ў агульную жаночую камеру і запрапанавалі прыняць страву дабравольна, а калі жанчыны катэгарычна адмовіліся, дык на кожную з іх накінулася 3-4 надзірацелі, якія пачалі выцягваюць іх з камеры ў адзіночкі, цягаючы іх за валасы і б'ючы чым папала і куды папала. Пасьля гэтага пачалося штучнае насильнае кармленьне жанчын. Спатыкаючы рашучы супраціў надзірацелі шклянымі трубкамі, праз якія ўлівалі страву, ранілі горла, рот, твар палітвязьняў—жанчын.

На 4-ты дзень быў выкліканы ўвесь камітэт галадуючых на перагаворы. Галадуючыя з нецярпеньнем чакалі вынікаў перагавораў. Камітэт не вяртаўся. А тым часам у турму пачалі наплываць адзін за другім атрады паліцэйскіх з камісарамі на чале. Адчыняюцца дзверы камер. Уваходзяць камісары, а за імі цэлыя банды паліцэйскіх. Камісары спачатку прапануюць вельмі дабравольна прыняць страву, а калі атрымоўваюць катэгарычны адказ, загадваюць выцягваць галадуючых з камер. Пашлі ў ход лаўкі, сталы і ўсё што пападала пад рукі. Праз кароткі час у камерах усё перабіта, пераломана. Аднак, адчаяны адпор палітвязьняў паліцыянты перамаглі і разьмясьцілі іх па адзіночках.

У адзіночках пачаліся нячуваныя катаваньні, а пабітых сілай цягнулі ў турэмную больніцу. Зразумела, што ніхто дабравольна ня ішоў. Тады яго вынасілі сілай на двор, клалі на зямлю і білі. Галадуючы, каб ухіліцца ад пабояў, бег па двару. Паліцэйскія даганялі яго, бязупынна білі і акружалі так, каб палітвязень бег у напрамку да больніцы. Прыгнаўшы да больніцы пачыналася штучнае кармленьне. Тут таксама білі і ранілі кармленьнем рот, губы і твар. Іншым павыбівалі зубы, іншым вырывалі цэлымі ручэйкамі валасы, так што аставаліся лысыны на галаве. Пасьля насільнага кармленьня палітвязьня ізноў гналі назад у камеру. Але біцьця ўжо было недастаткова: па дарозе была паложана калода, праз якую загадвалі скакаць туды і назад, падганяючы нагайкамі, пры гэтым зьдзекваліся, кажучы, што палітвязьням трэба паскакаць каб пераварылася страва.

На 5-ты дзень галадоўкі палітвязьняў вывялі групамі на двор. Там былі выстаўлены ў два шэрагі паліцыянты ўзброеныя палкамі і нагайкамі. Было запрапанавана вязьням дабравольна прынімаць страву, а калі атрымалі катэгарычны адказ, дык кожнага палітвязьня праганялі праз шэрагі паліцыянтаў, якія ў гэты час білі палкамі і нагайкамі.

Куды дзеўся камітэт галадуючых і яшчэ 6 таварышоў, якія былі забраны быццам у адзіночкі? Аказалася, што іх перавялі ў другую турму на Стэфаньскую вул. і там з імі паўтаралася тое самае, што было і на Лукішках. Зьбітыя, пакалечаныя, змучаныя галадоўкай яны на 5-ты дзень былі выкліканы на двор, хто ў чым быў часта напоўадзетыя і босяя. На двары таксама стаялі два шэрагі паліцыянтаў з бізунамі і палкамі. Пракурор Віленскага акружнага суду Штэйман, начальнік Стэфаньскай турмы Урбановіч пытаўся кожнага паасобнага вязьня ці прыме ён дабравольна страву. Адказ такі самы як і на Лукішках. Тады іх прапускалі праз „строй“ паліцэйскіх і білі да тых часоў, пакуль таварыш ня падаў на зямлю бяз прытомнасьці. У тав. Беньяміна Эпштэйна — сухотніка ад біцьця палілася кроў з горла. Доктар, які прысутнічаў пры катаваньні, зьвярнуўся да пракурору са

славамі: „Пане пракурор, яго трэба адвесьці ў больніцу“. На гэта пракурор адказаў: „Так, яго трэба адвесьці ў карцэр“. Што было зроблена.

Праходзіць 6-ты дзень галадоўкі на Лукішках. Усе карцары перапоўнены палітвязьнямі, якія не даюць сябе насільна карміць. Для непакорных не хапае карцэраў. Звальняюцца ўсе падвалы пад камерамі і туды кідаюць на холад, і голад па некулькі палітвязьняў. У іх няма сіл ані зварухнуцца, ані бараніцца. Яны ляжаць у тых позах, у якіх іх кінулі пакалечаныя і напоўжывыя“. („Чырвоная Дапамога“ студзень 1929 г.).

Такія стогны катаваных палітвязьняў нясуцца зусіх вастрогаў фашыцкай Польшчы з тысячаў-тысячаў паліцэйскіх і дэфэнзыўных закамаркаў. Вось што пішуць палітзьняволеныя Горадзенскай турмы: „Катаваньнямі, якія прыпамінаюць сярэднявякавую інквізіцыю, польская дэфэнзыва хоча забіць у нас імкненьні да лепшага жыцця. Каму ня вядомы гэтыя катаваньні? Зьвязваюць рукі і ногі, прасоўваюць палку паміж рукамі і каленьнямі, робяць з чалавека футбольны мяч: паднімаюць высака і з усей сілай кідаюць яго ўніз. У рот запіхваюць брудныя шматы, б'юць гумовымі палкамі, б'юць некалькі дзён падрад да згубы прытомнасьці. У дадатак да гэтага стасуюць і іншыя катаваньні. Уліваюць ваду праз нос, якую часамі зьмешваюць з воцатам альбо з мачой; наліваюць ваду ў камеры і кідаюць туды зьвязанага таварыша і г. д. Вось яна праца дэфэнзывы. Праўда, яны надламалі нас фізычна, большасьць нашых таварышоў хворыя, але баявы дух, нашае жаданьне жыць і змагацца—гэтага ім зламаць у нас ня ўдасца“. („Чырвоная Дапамога“, Травень 1930 г.)

Усе казаматы, карцары, паліцэйскія закамаркі ў Заходняй Беларусі хаваюць у сябе жудасныя вобразы, стогн і кроў рабочых і сялян ад клясавай расправы фашыцкіх акупантаў. Тыя выпадковыя лісты палітвязьняў, якія часамі прарываюцца на волю раскрываюць жахі катаваньняў, зьверствы акупантаў і гераічнасьць ахвяр капіталу—рэвалюцыянэраў. Вось ліст жанчыны рэвалюцыянэркі, якая ня глядзячы на дзікія катаваньні і здзек дэфэнзыўшчыкаў, ня здрадзіла справе рэвалюцыі, справе вызваленьня рабочых і сялянскіх мас.

„Калі я пішу гэты ліст у маея праклятай каморцы, я дрыжу над ім і ўсімі пачуцьцямі прагну, каб яго чыталі ўсе прыгнечаныя і эксплёататаныя праз ненавісную фашыцкую дыктатуру. Паслухайце, якімі мэтадамі стараецца фашыцкі ўрад Польшчы задушыць рэвалюцыйны рух. Арыштавалі мяне ў 1927 г. Выдаў мяне правакатар. Адразу, як толькі прывялі мяне ў дэфэнзыву, пачалі мучыць допытамі. Звычайна цягнуць толькі ноччу на допыты. Яны жадалі ад мяне дабіцца пацьверджаньня таго, што гаварыў правакатар. А

калі ўбачылі, што ім гэта ня ўдасца, дык мяне і яшчэ аднаго таварыша адвезлі ноччу ў Бельск—гэтае гістарычнае месца, дзе ў 1925 г. тварыліся масавыя зьверскія катаваньні над нашымі таварышамі. На станцыі нас адразу сустрэў шпik-кат. Ён нас адвёз у Бельскую дэфэнзыву. Там ужо было ўсё падрыхтавана дзеля катаваньня. Усе шпikі былі п'яныя, на вакне і на стале стаялі бутэльні з вадой і вядро з вадой, дзе намачваўся рамень для зьвязваньня рук. Нас разьдзялілі і мяне адвялі да ката, быўшага врангелеўскага афіцэра. Я была ў яго распараджэньні. Ён быў п'яны, вочы ў яго былі чырвоныя. Я апынулася перад такой сволаччу ноччу ў глушы, дзе ня відаць ні воднага чалавека, дзе можна крычаць колькі сабе хочаш, усё роўна ніхто цябе не пачуе не дапаможа. Ён меў загад дабіцца ад мяне таго, чаго не магла дабіцца Беластоцкая дэфэнзыва. Сустрэў мяне славамі: „курва тваю маць“ і г. д. Я запратэставала супроць такога абыходжаньня. Тады ён мне ударыў па твары. Пасьля перамяніў тон і стараўся ветлівасьцю дабіцца свайго, але калі ўбачыў, што яму нічога ня ўдасца, то паклікаў падмогу. Зараз-жа ўбегла 4-х п'яных шпikоў і адразу звалілі мяне на падлогу, напалову распранулі, зьвязалі рукі рамяні, сагнулі ногі паміж рукамі і нагамі прадзелі доўгую палку. Адзін прыдавіў мяне і заткнуў рот шапкай. Я не магла крычаць ні дыхаць. Другі трымаў мяне за галаву, трэці за плечы, каб я ня кідалася, чацьверты ліў ваду праз нос, а пяты падаваў яму бутэльні, каб я не магла перадыхнуць. Гэтае катаваньне і біцьцё працягвалася каля трох гадзін. Пасля 12 бутэляк я ужо пачала млець. Нічога не дабіўшыся, яны мяне паднялі з падлогі, два разы ўдарылі ў жывот і сьпіну, каб праз рот вылілася вада. А пасля прышлі новыя шпikі, далі мне нюхаць каплі, бо я ўвесь час млела. Такую працадуру яны прарабілі некалькі разоў і заўсёды толькі ноччу. Наогул мне дасталася 20 піўных бутэляк вады. Пасьля ўзяліся за майго таварыша. Прарабілі з ім тое, што і са мной, а пасля распранулі яго голым, упусьцілі аграмадную дрэсыраваную сабаку і прымушалі яе рваць палавыя органы. У Бельску мяне катавалі два тыдні падрад. Калі яны ўбачылі, што нічога ад мяне не даб'юцца, што я лепш дам сабе замуць на сьмерць, чымся стану правакатарам, яны адвезлі мане назад у Беласток. Там адправілі мяне да сьледчага, які толькі фармальна адрозьніваецца ад дэфэнзыўшчыка. У Беластоцкай турме я прасядзела 27 месяцаў да суду“.

Ліст заканчваецца бадзёрымі і рэвалюцыйнымі славамі і верай у перамогу той справы, за якую мучацца палоньнікі капіталу ў вастрогах фашыцкай Польшчы.

Ніякія зьверствы і катаваньні фашыстаў ня змогуць запужаць працоўныя масы і зламаць рэвалюцыйнай волі палоньнікаў капіталу-яны цьвёрда і рашуча стаяць на сваіх

рэвалюцыйных пастоў, яны непахісна вераць у перамогу сваёй справы, у перамогу сацыял:стычнае рэвалюцыі ў Польшчы.

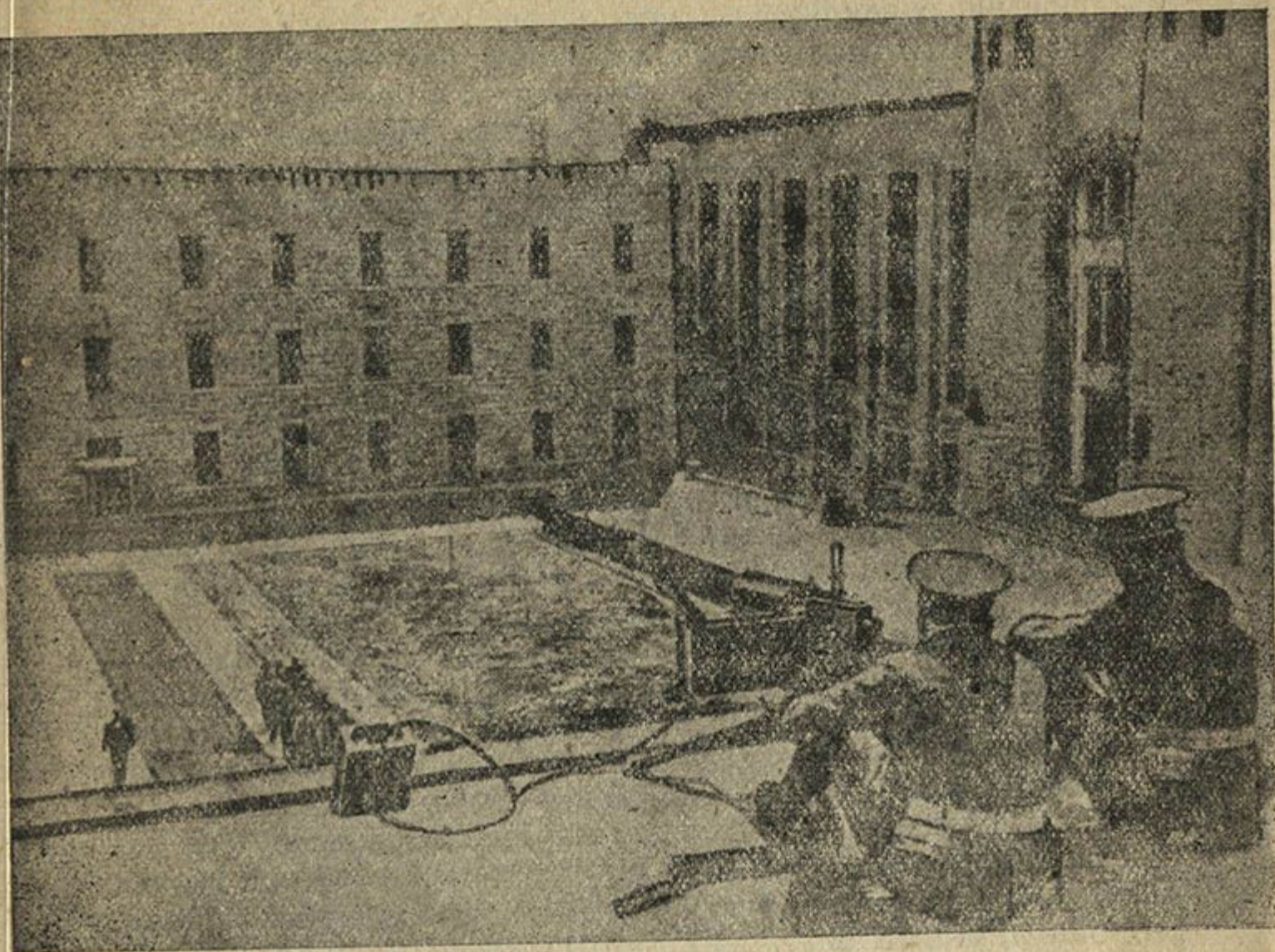
ЖЫЦЬЦЁ—БЫЦЬЦЁ ПАЛОНЬНІКАЎ КАПІТАЛУ з кожным годам горшае. Вастрожны ражым і без таго немагчымы, набірае больш жорсткія формы і мае на мэце фізычнае зьнішчэньне лепшых працоўных сыноў фабрык і вёсак З Горадзенскай турмы палітвязьні пішуць у „Чырвоную Дапамогу“ аб тым, што яны жывуць у немагчымых гігіенічных-санітарных умовах, калі ў сырых камерах на 10-15 чалавек зьмяшчаецца 40-50 вязьняў. Гібельныя варункі вастрожнага жыцьця, як хранічнае недаеданьне, без паветра і сьвятла, пры холадзе і нячыстотах палітвязьні хутка падаюцца хранічным хворасьцям. Да 90 проц. хварэе на сухоты. У іншых адкрытых працэсы сухотаў і іншых заразных хвароб, а ў камеры на 40-50 асоб адна, часамі і дзьве кружкі для вады і такім чынам зараза лёгка перадаецца другому.

З Беластоцкай турмы пішуць, што ў камерах гразь, тараканы, вошы, смурод і цесната па 19-20 асоб, там дзе палагаецца 10. У адзіночках зьмешчаецца па 3-4 асобы, спяць на каменнай падлозе, лазьня-раз у два-тры тыдні, ежа і для жывёлы нягодная—мутная вадзяністая поліўка, часамі бываюць буракі і капуста, але прыгнілыя і іх нельга есьці. Ніякай мэдыцынскай дапамогі. У адозве напісанай палітвязьнямі Беластока для працоўных мас (1930 г.) чытаем: „Вам таварышы, знаёма “пралетарская“ хвароба-схоты. Яна сярод нас наводзе апусташэньне. Сырасьць і слабае атапленьне камераў, пабітыя ў дэфэнзывах лёгкія-ўсё гэта садзейнічае яе пераможнаму, руйнуючаму паходу. Лютуюць жалудачныя хваробы ад нячыстай нясьвежай вастрожнай ежы. Мы фактычна пазбаўлены мэдыцынскай дапамогі. Усё гэта бляднее ў сьвеце тых жорсткіх адносін, якія асуджаюць на сьмерць нашых цяжка хворых таварышоў. Тры месяцы харкаў кроўю Уладзімір Карсак, тры месяцы ходзіў ён сярод нас з павышанай 38-39 градуснай тэмпэратурай і яго нават ня выклікалі да доктару. У агульнай кямеры разам з другімі жанчынамі-палітвязьнямі ляжыць сухотная, дажываючая апошнія дні, Соня Райхель“.

Жудасна палажэньне ў Лідзкім вастрозе. Камеры перапоўнены, спяць нават зімой без коцаў на цэмэнтнай падлозе. Пагулянкі праз 2-4 дні, а то і праз тыдзень на 10-15 хвілін. Лазьня ня бывае па 8 і больш месяцаў. Заедае усялякае гнусь і плюгаўства. Мыцца ў лазьні дазваляецца 2-10 хвілін, так што памыцца як належа немагчыма. Праз усю зіму тапілі ў печцы 2 разы. З вёдраў, куды зьліваюць памыі, даюць ваду для піцьця.

Аднак, крывавае дыктатура Пілсудзкага прыступіла, і лепш кажучы, канчае ліквідаваць усе, нават гэтыя куртаты.

правы палітвязьняў, здабытыя жорсткай барацьбой і галадоўкамі.

„Пагулянка“ палітвязьняў па двары вастрогу пад куляменым дулам.

— Няма палітычных вязьняў— заявіў у сойме міністр так называемый справядлівасьці Сечкоўскі. Гэта значыць, што палітычныя вязьні ўраўніваюцца з крымінальнымі. А калі міністр, ды яшчэ справядлівасьці, гэта публічна заяўляе, дык можна сабе прадставіць, што вытвараюць дробныя сошкі, гэтыя садыстыя, заслужаныя царскія ахраньнікі, выродкі шляхоц іх радоў. Паўсюды ліквідуюцца агульныя камеры, разграмляюцца турэмныя харчовыя камуны. Не дапускаюць кніг, газэт, лістоў і забараняюць пісаньне лістоў. Не дапускаюць і крадуць пасылкі і грошы, скарачаюць час пагулянак, не дазваляюць пабачэньне з раднёй і тысячы, тысячы розных прыдзірак, абмежаваньняў, і зьдзекаў, якія зьяўляюцца сыстэмай і мэтадам вастрожнага ражыму. Аб гэтым, што біцьцё і зьдзек над палітвязьнямі зусім нармальнае зьявішчы, відаць ужо з вышэйпададзенага. За кожнае правіненьне, за змаганьне палітвязьнен караецца карцэрам, яго б'юць і зьдзекаюцца, як над жывёлай, як над асуджаным на нямінучую сьмерць.

— З боям, барацьбой будзем бараніць нашае жыцьцё, нашы правы. Не здамося! Так заяўляюць палітвязьні ў сваіх рэвалюцыйных закліках да працоўных і эксплёатаваных мас, заклікам аб падтрыманьні іх барацьбы паглыбленьнем і расшырэньнем наступленьня на фашыцкую дыктатуру.

БАРАЦЬБА ГЕРОЯЎ КАЗЭМАТАЎ. Масавым тэрарам, жорсткімі рэпрэсіямі, тысячнымі арыштамі, сотнямі катаржных прысудаў, сярэднявечнымі катаваньнямі, растрэламі без усялякага суду рабочых на вуліцы, шалёнай самаволяй і крывавым разгулам чорных рэакцыйных сілаў адказвае фашыцкая дыктатура рабочей клясе і працоўным масам на разгортваньне іх контр-наступленьня. Няма і ня можа быць у фашыцкай дыктатуры іншага адказу на штодзённыя дамаганьні рабоча-сялянскіх масаў апрача ўзмацваньня тэрару Уся палітыка фашыцкай дыктатуры накіравана, каб ратаваць гінучы капіталістычны лад коштам нячуванага узмацаваньня эксплёатацыі і прыгнячэньня і паняволеныя працоўных масаў гораду і вёсцы, шляхам крывавага разгромаў, разгулу белага тэрару.

Аднак вельмі памыляюцца акупацыйныя ўлады, калі кідаючы рэвалюцыянэраў у каменныя мяшкі вастрогаў, хочуць забіць у іх жаданьне да барацьбы, думаюць адарваць іх ад рэвалюцыйнай барацьбы рабочае клясы і працоўнага сялянства, думаюць зьнішчыць авангард рэвалюцыйнага руху. Ні-якім ражымам, катаваньнямі ня вытравіць фашызму той запал і вагонь, якім б'ецца і гарыць сэрца барацьбітоў. Ніякія муры, краты і паліцэйскія кардоны ня змогуць разьяднаць, разьбіць адзінства барацьбы фабрык, вёсак, вуліц і вастрогаў. Ні растрэламі, ні драконаўскімі законамі, ні фабрыкамі сьмерці—турмамі, ня зьнішчыць рэвалюцыйнага руху, не пазбавіць яго рэвалюцыйнага штабу кампартый. На месца паўшых у барацьбе выступаюць тысячы новых барацьбітоў. Сьмерць на баявым пасту клясавай барацьбы падчырківае несмяротнасьць пабеданоснасьць камунізму.

Пінскія палітвязьні ў сваёй адозве даюць рэвалюцыйную заруку перад працоўнымі масамі, што і ў вастрозе ня зложачь рэвалюцыйнага сыцягу, не сагнуць сьпіны пад фашыцкае ярмо „Нас ня страшаць турэмныя краты. Вырвалі нас сілай з рэвалюцыйных шэрагаў-мы ў турме будзем працягваць нашую барацьбу. Мы становімся ўсе больш адпорнымі і моцнымі. Мы ня трацім часу і выкарыстоўваем турэмныя гады на вучобу, выхаваньне. Мы вучымся ленінізму, каб пасля выхаду з турмы з большай адданасьцю ўзброеныя рэвалюцыйнай ленінскай тэорыяй уступіць у шэрагі змагаючагася пралетарыяту“. („Чырваная дапамога“, Травень 1030 г.).

Кожны ліст палітвязьняў, які тым ці іншым спосабам працісьнецца праз вастрожныя краты, палыхае гатоўнасьцю змагацца да канца, палыхае заклікам да клясавых братоў

на "волі", на няшчадную і пераможную барацьбу. "Мы з гордасьцю заяўляем - пішуць у Чырвоную Дапамогу" палітвязьні Гарадзенскай турмы - што аб'яўляемы праз фашызм бой, прыем падрыхтаванымі. Мы ня затрымаемся ні перад чым, каб устаяць у шэрагах барацьбітоў, каб сваёй барацьбой падтрымаць і вашу барацьбу."

Пасол Гаўрылік пабіты паліцыяй і фашыцкімі бандытамі ў Беларастоку на мітынгу беспрацоўных.

Галадоўка зьяўляецца найбольш масавай і вострай формай барацьбы ў вастрозе. Зьнібыткаваныя вастрожным ражымам арганізмы палітвязьняў вельмі лёгка рызыкуюць сьмерцю. Аднак, героі казэма т часта-густа праводзяць галадоўкі, каб захаваць свае правы, каб змагацца за палешаньня свайго бытаваньня, а часта і ў знак рэвалюцыйнай салідарнасьці з барацьбой працоўных мас там за мурамі вастрогу. Таму вастрожная адміністрацыя прымае ўсе меры, як папагрозы, так і дэмаралізацыю, каб не дапусьціць і зламаць галадоўку. Калі-ж ніякія сродкі не памагаюць, тады ўжываецца насільнае кармленьне. Ад гэтага кармленьня ня рэдка гінуць зьнявольныя таварышы. У Горадні ў жніўні 1929 г. палітвязень Пётра Лышка ў часе штучнага кармленьня памёр, бо яму улілі гарчай кавы ў дыхальнае горла.

Палітвязьні выкарыстоўваюць кожны момант, кожнае месца дзеля барацьбы супроць фашыцкай дыктатуры, дзеля задэманстраваньня сваёй клясавай нянавісьці. Усе камэдыі палітычных працэсаў рэвалюцыянэры ператвараюць у клясавую жорсткую барацьбу. На вядомым працэсе "133" камуністы: Вера Харунжая, Пётра, Люба іншыя ператварылі лаўку падсудных ў рэвалюцыйную трыбуну, а фашыцкіх судзьдзяў як клясавых ворагаў і злачынцаў - у абвінавачаных.

—Мы гордыя і шчаслівыя - горача заяўлялі яны - што зьяўляемся членамі КПЗБ, гэтага адзінага правадыра барацьбой працоўных мас. Кожны год прыгавара, кожны акт рэпрэсіі проціў рэвалюцыйнага руху прабуджае рэвалюцыйную сьвядомасьць у сотнях тысячах працоўных. На месца кожнага з нас прыдуць сотні другіх герояў-барацьбітоў. Не ад фашыцкага суду чакаць нам вызваленьня-вызваленьне рабочых - гэта справа рук саміх рабочых.

Малады камуніст Гелер на працэсе ў Вільні заяўляў: "Справе рэвалюцыі я аддаў усяго сябе, усю сваю энэргію і сілы. Рэвалюцыя ўзрастае і магутнее, яна пераможа, зломіць кайданы і вастрогі, якімі вы скоўваеце працоўныя масы і нас барацьбітоў. Што да вашага прыгавара ня маю ніякіх сумляваньняў, ён будзе ўдарам па рэвалюцыйных шэрагах. Праўдзівы прыгавар зробіць толькі пераможная пралетарская рэвалюцыя. Аб гэтым кажа нашая рэвалюцыйная песьня: судзьдзімі будзем мы тады!".

Знаходзячыся за кратамі фашыцкіх вастрогаў з асаблівай чулай любоўю палітвязьні сочаць за найменшай весткай аб жыцьці зьдзейсьненых іх лятункаў-СССР і заўсёды барацьбой адклікаюцца на гадавіны перамогі пралетарыяту ў адной шостае частцы сьвету. Палітвязьні Стэфаньскай турмы ў Вільні ў дзень гадавіны кастрычнікавай рэвалюцыі пішуць: „Рабочым і сялянам БССР мы ў гэты дзень гаворым: дарэмныя патугі дэфэнзывы і паліцыі, ніякія прасьледваньні польскага фашызму нас ня зломяць, не пахістнуць у нашай барацьбе за аб'яднаньня з вамі, за адзіную СССР-ва ўсім сьвеце. Насільна кінутыя ў казэматы, часова адарваныя ад рэвалюцыйнай барацьбы, мы застаемся атрадам вялікай арміі змагаючыхся пад кіраўніцтвам Камуністычнага Інтэрнацыяналу, за сусьветную сацыялістычную рэвалюцыю, за камунізм“.

На ўсіх вучастках рэвалюцыйнага фронту клясавая вызваленчая барацьба ня спыняецца, а ўсё больш завазраецца і разгортваецца. На фабрыках, маэнтках, вёсках, на вуліцах, у арміі, на лаве падсудных, у вастрожных казэматах усюды палыхае вогнішча барацьбы. Ніякія рэпрэсіі і пагромы, ладжаныя буржуазіяй над рабочымі і працоўным

сялянствам ня выратуюць яе ад нямінуючай клясавай расплаты, ад пагібелі.

Няхай-жа фашыстыя ўсіх нацыянальнасьцяй Польшчы, усе прыслужнікі і каты фашыцкай дыктатуры запамятаюць апошнія словы тав. Руфа, забітага паліцыяй на першамайскай дэманстрацыі ў Вільні ў 1929 г.

— Нас растрэльвалі пры цары, нас растрэльваюць пры фашызьме, але нас не растрэляюць - ўсё-ж пераможам!

Заклучэньне.

У гадавіну нападу польсай шляхты на Савецкі край, у дзясятую гадавіну вызваленьня Савецкай Беларусі ад белапольскага паходу працоўных масы БССР шлюць братэрскае прывітаньне сваім таварышам братам, саюзьнікам, якія жорстка змагаюцца супроць фашыцкай акупацыі.

Пралетарыят і працоўныя сялянства СССР, аддаючы ўсе сілы на паскарэньне тэмпай сацыялістычнага будаўніцтва, адначасова не забываюцца вурокаў збройнага нападу ў 1920 годзе польскіх паноў, не забываюцца ўзмацоўваць абароназдольнасьці краю. Змагаючыся за мір, СССР кожную хвіліну гатоў адбіць усялякі налёт міжнароднага імперыялізму на першую пралетарскую дзяржаву. Калі польскія фашыстыя зноў паважацца перабіць нашу мірную працу, дык яны разаб'юцца аб адпор гэраічнай сталёвай Чырвонай арміі і мільёны працоўных мас СССР, яны скруцяць сабе карак, так як гэта нядаўна сталася і з кітайскімі генэраламі ў Манчжурый.

Зацятая магутныя клясавыя баі ў Польшчы супроць фашыцкай дыктатуры за абарону СССР, братаньне салдат з рэвалюцыйнымі шэрагамі пралетарыяту-ўсё гэта ў вачавідкі паказвае, што збройны напад польскіх імперыялістаў на край будуючага сацыялізму сустрэне павернутыя штыхі польскіх салдат супроць капіталістаў і абшырнікаў, выкліча грамадзянскую вайну шырокіх працоўных мас Польшчы, запаліць на ўзьмежы капіталістычнай Эўропы полымя сусветнага рэвалюцыйнага пажару.-

Дадатак.—Дакумэнты аб белым тэроры.

Прамова пасла Беларускага Рабоча—Сялянскага Клубу ў Сойме Дварчаніна.

Міністэрства фашыстоўскай справядлівасці, гэта ёсьць адзін з галоўных ворганаў крывавага гвалту, які ўжывае ўрад фашыцкай дыктатуры ў дачыненні да вызваленчага руху працоўных мас Зах. Беларусі, усей Польшчы—здушэньне гэтага руху і падрыхтоўкі грунту да вайны супроць СССР.

За ўдзел у рэвалюцыйным руху за прыналежнасьць да рэвалюцыйных рабоча-сялянскіх арганізацый—толькі выключна на падставе паказаньняў правакатараў і шпікоў—фашыцкія суды прысуджаюць шматгадовыя катаржныя прысуды. Паказаньні аднаго правакатара (А. Бабіча,) старчыць суду дзеля таго, каб прысудзіць дзiesiąткі рабочых і сялян на сотні лет катаргі: у апашнія часы апэляцыйны суд у Варшаве зацьвердзіў прыгавор акруговага Беластоцкага суду ў справе Бабровіча і таварышоў, засудзіўшы 4 х абвінавачаных да 15 гадоў цяжкага зьнявольеньня, некалькіх—да 12 гадоў, 8 гадоў і г. д. Такія-ж самыя прысуды (15, 12, 8, 6 гадоў цяжкага зьнявольеньня) вынесены раней ў Горадні ў справе „65“.

Кандыдат рабоча-сялянскага лісту пры выбарах у сойм тав. Алешкевіч, апраўданы Віленскім акруговым судом, у апэляцыйным судзе быў прысуджаны на 6 гадоў цяжкага зьнявольеньня. Масавыя арышты і масавыя-палітычныя працэсы множацца з дня на дзень.

З тей-жа стараннасьцю, з якой фашыцкія суды праследуюць беларускіх сялян і рабочых за іх вызваленчую барацьбу, абараняюць яны інтарэсы польскага абшарніцтва ў яго наступленьні на сялянскія сэrvітутныя правы. Пасьля прахаджэньня праз усі судовыя інстанцыі, пасьля выдаткаваньня сваёй крывавіцы на кошт судоў і адвакатаў—сяляне пераконваюцца ўжо, штот“воран ворану вачэй ня выколіць“, што фашыцкія суды абараняюць да канца абшарніка, адбіраючы ў сялян іх адвечныя правы, празнаваўшыся нават царскім судом. Прыкладам могуць служыць сэrvітутныя спрэчкі ў вёсцы Пагор і Крагле, Навагрудзкага павету в абшарнікам маёнтку Жукаўшчызны.

Фашыцкія суды заўсёды іннаруюць паказаньні палітычных зьнявольеных а біцьці і катаваньні іх у часе “сьледства“ у дэфэнзывах, і часта выключна на падставе пака-

заньняў шпікоў і дэфэнзыўшчыкаў -тварцоў біцьця, вызначаюць рэвалюцыянэрам шматгадовыя катаржныя прысуды.

Нядаўна ў Бярэсьце н/Бугам памёр у зьняволеньні жыхар вёскі Рэчыца, Бярэсьцейскага павету Гавейка. Пасьля арышту яго ў часе выбараў у сойм ён быў зьбіты і скатаваны страшэнным спосабам; пасьля целага году папярэдняга зьняволеньня ў лютым месяцы мінулага году ён быў на судовым працэсе апраўданы, вінаватыя ж у катаваньні засталіся без кары. Праз кароткі час ён быў зноў арыштаваны і зноў катаваны, што і выклікала сьмерць Гавейкі ў вастрозе.

Белы фашыцкі тэрар з асаблівай вастратай пануе ў вастрогах. Фашіцкі тэрар паставіў сабе мэтай фізычнае зьнішчэньне пасаджанага ў вастрог рэвалюцыйнага авангарду, закатаваньне на сьмерць, замарэньне голадам і хваробамі тысячу кінутых за краты змагароў за вызваленьне працоўных мас. Пагаршэньне варункаў палітзьняволеных на падставе фашыцкага статуту аб зьняволеньні і праслаўленага рэглямэнту для зьняволеных праводзіцца сьпешным тэмпам. Замаз на здабытыя крывёй дзiesiąткаў і соцен змагароў правы палітзьняволеных адбываецца ў кірунку прыраўненьня іх з крымінальнымі зьняволенымі і нават пагаршэньня іх ўзроўню ніжэй узроўню крымінальных. "У нас няма палітычных зьняволеных, ёсьць толькі супроцьдзяржаўныя злачынцы"—паведаміў віце-міністр Сечкоўскі на бюджэтнай камісіі. І так вастрожныя паслугачы распраўляюцца з гэтымі найнебясьпейшымі для фашыцкай дыктатуры "злачынцамі".

Адміністрацыя амаль усіх вастрогаў (між іншым Лукішкі, Пружаны, Горадня, Слонім, Вілейка, Новагрудак, Вронкі, Петракоў, Равіч, Каронава, Седлец) пачала штурм на цэласьць і самае існаваньне вастрожных камун. Разгром камун палітычных зьняволеных адбываецца такім чынам, што не прызнаюць агульнага прадстаўніка палітзьняволеных, няпазваляюць палітзьняволеным дзяліць паміж сабою харчы, зьнішчаюць здабытыя на працягу гадоў за сабраныя грошы палітвязьняў бібліятэкі, рассяджываюць палітзьняволеных і зьяванымі групамі, пры чым разьдзяляюць рабочых і сялян ад інтэлігэнтаў, беларусаў ад яўрэяў, палякаў і украінцаў; аддзяляюць таксама і тых, хто атрымоўвае дапамогу з дому, ад тых, хто дапамогі не атрымоўвае. Большасьць палітзьняволеных вывозіцца з іх радзімага месца, дзе яны маглі б атрымаць пэўную дапамогу родных і знаёмых, на процілеглы канец Польшчы, каб адарваць іх ад сям'і і асудзіць на голад. Так напрыклад, асуджаных у працэсе Грамады рабочых і сялян перавезьлі з Вільні ў вядомую катойню ва Вронках і Равічы, дзiesiąткі іншых перавезьлі ў Петракоў, Седлец, Каронава, Грудзенцы і г. д.

Ня гледзячы на тое, што дакладчык па бюджэту міністэрства юстыцыі, яўрэйскі пасол Размарын зацьверджае, што санітарнае становішча зьяўляецца задавальняючым, на сапраўдны гігіенічныя варункі ў польскіх вастрогах зьяўляюцца такімі, як бы гэта было спэцыяльна прызначана на магчыма большае пашырчньне хвароб і сьмяртнасьці сярод палітзьняволеных. Зьняволеных рабочых і сялян садзяць у найгоршыя каморкі, часта кладуць у халодных сутарэньнях поўных вільгаці пры чым, як напрыклад, у Горадні ў камеры, якая разьлічана на 5 асоб, пакуюць 45-50 чалавек, хворых на сухоту і вэнэрычныя хваробы разам са здаровымі і г. д. Вартасьць і якасьць вастрожнага пайка ёсьць усім вядомая рэч і невядома тут аб гэтым разважаць. Мэдыцынская дапамога ня існу, вастрожны лекар прыходзе толькі для таго, каб кожнаму, які жальбуе на хваробу абвінаваціць яго ў сымуляцыі. Палітвязень, які ляжыць хворы ў ложку ў апошняй стадыі сухотаў адмаўляюць у водпуску. У процягу году памёрла 5 рабочых і сялян. У мінулым месяцы гэтая лічба павялічылася яшчэ на аднаго ў вастрогу Равіч памёр малады беларускі сялянін Стэфан Рудак.

Апошнімі часамі пачалася мілітарызацыя вастрогаў. У цэлым шэрагу вастрогаў начальнікамі назначаны афіцэры (Каранова, Равіч) Вастрожная адміністрацыя пастаянна тэрарызуе палітвязьняў зьдзекамі і рознымі карамі за найменшае „правіненьне“. Пазбаўленьне газэт, кніжак, адбіраньне лістоў і пабачэньняў, адбіраньне заяў, кіданьне ў карцэры - вось чым сыстэматычна зьдзекуюцца над зьняволенымі рабочымі і сялянамі. Усё часьцей вастрожныя каты ладзяць крываваю расправу над палітвязьнямі. Асабліва на Зах. Беларусі і Украіне вастрогі ператварыліся ў далейшыя страшэнныя катавальні паліцэйскіх пастарункаў і дэфэнзывы. У Вільні на Лукішках адміністрацыя ўзяла сабе на дапамогу банду правакатараў, якія па даручэньню адміністрацыі ладзяць напады на палітычных вязьняў у камэрах і на пагулянках.

У другой палове жніўня мінулага году ў Пружанскім вастрозе сыстэматычна пазбаўляюць іх правоў адміністрацыя справакавала вастрожную галадоўку, якая трывала 7 дзён. На трэці дзень галадоўкі адміністрацыя прыступіла да гвалтоўнага кармленьня вязьняў, ужываючы пры гэтым гвалт і зьдзек. На 4-ты дзень пры дапамозе паліцыі распачалі крываваю расправу над галадуючымі, аднак і гэта не дапамагло, тады пажарная варта заліла камеры вадой на мэтр вышыні. Усё гэта тварылася пры прысутнасьці падпракуратара Занеўскага, які на пратэсты вязьняў адказваў сьмехам. У часе гвалтоўнага кармленьня палітвязьню Лішку, які ўсямерна супраціўляўся, ўлілі ежу ў дыхальнае горла. Ня гледзячы на грозны стан яго здароўя, на заўтра яго паўторна ката-

валі. Так у руках азьвярэлых катоў памёр Лішка. У часе галадоўкі і апісаных падзей у Пружанскім вастрозе пабіта і паранена 18 палітвязьняў, сярод якіх найцяжэй Ф. Пестрак. Шмат сярод галадоўчых вывезена ў іншыя вастрогі.

З прычыны абмежаваньня нам часу для прамой, іншых выпадкаў крывавай расправы і калечаньня палітычных вазьняў прывесьці не магу. Прыпомню толькі, што незадоўга перад Пружанамі мелі месца такія гвалты і у Слоніме. Пружанскі прыклад яскрава кажа аб тым, што адпор вастрожнай рэвалюцыйнай авангарды за яе правы вастрожная адміністрацыя хоча зламаць усімі дзікімі сродкамі. Аднак, фашыцкай дыктатуры не ўдасца зламаць бурацьбу тысячаў палоннікаў фашызму, барацьбу супроць маральнага і фізычнага іх катаваньня праз вастрожных палачоў.

Сялянскія і рабсчыя масы Зах. Беларусі разам з працоўнымі масамі Польшчы змагаюцца і будуць бязупынна змагацца на масавых выступленьнях, дэманстрацыях, забастоўках за волю для сваіх барацьбітоў, якія гінуць у фашыцкіх казэматах і падтрымаюць іх гэраічную барацьбу супроць замаху і злачынстваў фашызму.

Варшава, Сойм 1930 студзеня.

Прамова пасла Беларускага Рабоча—Сялянскага Клубу ў Сойме Вальнца ф.

Фашыцкі сойм разам з панамі з ППС, Вызвалення, Строніцтва Хлопскага і ўсей “апазыцыяй”, разглядаючы бюджэт міністэрства ўнутраных спраў, імкнуцца ўдасканаліць яго і павялічыць (згодна праекту бюджэты узрос на 22 мільёны) і прыкрыць усю палітыку гэтага міністэрства, палітыку завостраньня тэрару ў адносінах да рабочых і сялянскіх мас.

Мы прадстаўнікі сялянска-рабочых беларускіх мас ад імя гэтых масаў асьветлім у межах вызначанага нам часу для прамовы дзейнасьць гэтага міністэрства на Заходняй Беларусі, дзейнасьць, якая ёсьць непарыўным пасмам нячуваных рэпрэсыяў і крываваых гвалтаў.

Фашыцкая паліцыя ня раз праводзе масавыя рэвізіі і арэшты. Месяць таму назад на абшырах бадай заходня-беларускіх паветаў адбыліся арэшты сярод сялян. Арышты гэтыя адбіліся ў зьвязку з дзейнасьцю агульна-краёвага кангрэсовага камітэту ў Польшчы і падрыхтоўкамі да пасылкі дэлегатаў Зах. Беларусі на міжнародны сялянскі зьезд у Бэрліне-30-га студзеня гэтага году паліцыя зрабіла налёт на Цэнтральны Сэкратарыят нашага Пасольскага Клубу у Вільні, у часе якога пры адсутнасьці паслоў, знішчана і забрана карэспандэнцыя і матар’ялы з пасольскай дзейнасьці, запячатваны машынкi да пісаньня, пасья арыштавана не-

колькі працаўнікоў Сэкратарыяту, з якіх двух паліцыя закавала ў кайданы і адвяла ў вастрог. Адначасна паліцыя зрабіла вобыск і арышты ў некалькі павятовых гарадох па акругавых сэкратарыятах Клюб, арыштоўваючы больш 100 асоб. Многіх арыштаваных катавана ў паліцыі, як прыкладам сэкратара Філіпа Валынца з вёскі Жаўткі і сялянна Лаўрыновіча з вёскі оржа, які шпікі Масква і Малюкевіч падкінулі камуністычныя адозвы, катавалі іх у страшэнны дзікі спосаб у Вілейскай дэфэнзыве.

Кривавая расправа праз паліцыю над дэманстрацыямі і мітынгамі рабочых і сялян, над сялянамі цэлых вёсак, якія салідарна выступаюць супроць грабежнай камасацыі і ліквідацыі сэрвітутаў - ўсё гэта штодзённае, бадай, зьявішча. 1-га мая мінулага году ў Вільні паліцыя разам з шпікамі атакавала дэманстрацыю, забіваючы работніка Руфа і ранычы некулькі дзiesiąткаў асоб, у тым ліку і пасла Дварчаніна. 6-га сьнежня ў Вільні ў часе дэманстрацыйнага пахаваньня работніка Юхна, які памёр ад сухот у вастрозе паліцыя наладзіла кривавы пагром. Неколькі дзiesiąткаў удзельнікаў пахаваньня пакалечана і набіта, 4-х арыштавана, частка якіх да гэтага часу сядзяць у вастрозе Лукішках, 7-га студзеня г. г. у мяст. Дзярэчын, Слонімскага павету на мітынг пасла Крынчыка, калі сабраныя не дапусьцілі сябе разгнаць праз паліцыю, дык паліцыя заклікала салдат сялянскіх сыноў будучых у водпуску і змушала іх распраўляцца з дэманстрацыяй. Калі сяляне адмовіліся ад гэтага; дык аднаго з іх Уладзіміра Філіповіча з вёскі Кратошын тут-жа на вачах мітынгуючых паліцыя скатавала да паўсьмерці.

У адносінах да нас, сялянска-рабочых паслоў, гвалты паліцыі прынялі формы загадзя падрыхтаваных бандыцкіх нападаў. Такія напады зрабілі шпікі разам з вайсковымі асаднікамі на паслоў Крынчыка і Гаўрыліка на мітынг у мяст. Карэлічах. Пасьля правакацыйнай страляніны да сялян паліцыянт Паплаўскі і асаднік Сарніцкі ўцягнулі тав. Крынчыка да крамкі і тут Паплаўскі стрэліў да пасла, ранычы ў галаву. 24-га студзеня г. г. у часе дэманстрацыі беспрацоўных у Вільні шпікі напал на паслоў Грэцкага і Дварчаніна, якія прымалі ўезел у дэманстрацыі. Тав, Грэцкі кастэтам у твары быў ранены каля вока. У часе дэманстрацыі беспрацоўных у Пінску 31-га студзеня паліцыя па загаду старосты атакавала т. Грэцкага і Дварчаніна, б'ючы іх прыкладамі, імкнучыся іх арыштаваць. І толькі дзякуючы энэргічнай абароне, з якой пасьпяшылі рабочыя, паліцыя змушана была адступіць.

Забойствы ікатаваньні і сялян, біцьцё арыштаваных у дэфэнзывах гэта пастаяны спосаб фашыцкага тэрару. У Верасьні мінулага году ў вёсцы Будзень, Пружанскага павету, Сэкрэтаратар пры дапамозе паліцыі хацеў зьдэраць з селяніна

вопратку за падаткі. Калі селянін не паддаваўся, дык яго тут-жа забілі. Абураныя сяляне, пераважна жанчыны з са-хорамі кінуліся сэквэстратара і прагналі іх за вёску больш двух кілёмэтраў. У кастрычніку мінулага году арыштавана ў гор. Вялейцы Александра Шалевіча і ў мяст. ВайстOME С. Куновіча, якіх у паліцыі катавана і калечана, што паць-вярдзіў нават вастрожны лекар. Селянін з вёскі Запольле Тамаш Крыштал, сваяк пасла Грэцкага за тое, што падаў паслу руку быў арэштован і моцна пабіты на паліцэйскім пастарунку ў Косаве.

Жорсткія адміністрацыйныя кары, як штрафы, якімі паліцыя штодзённа засыпае галадуючую беларускую вёску, зьяўляецца таксама праявай фашыцкага тэрару, зьяўляецца пробай задавіць адпор і барацьбу беларускіх селянскіх мас супроць фашыцкага ўраду. Штрафы накладваюцца на сялян за неправазанага сабаку, за выпушчаную сьвіньню, за пасеў тытуню, за непабеленыя хат. А. Мажайка, селянін вёскі Белавічы аштрафаваны быў праз Косаўскага старосту на 300 злотых за тое, што ў яго хаце адбыўся сход вёскі, на які прыпадкова зьявіўся пасол Грэцкі, паходзячы з гэтай вёскі. маючы тут сваю радню, па 300 злотых штрафу быў аштрафаваны солтыс вёскі Квасевічы, Касаўскага павету за скліканьне па дазволу гміны сходу вёскі ў справе ліквіда-цыі сэрвітуту з удзелам т. Грэцкага і адначасна гэты сол-тыс быў пазбаўлены сваёй пасады. Штрафуюцца таксама сяляне і за дастаўку платных фурманак для паслоў нашага Клюбy.

Выбары да гарадзкіх і гмінных самаўрадаў на зах. Беларусі праводзяць, як правіла, старосты пры дапамозе паліцыі. Такія "выбары" гэта нахабны гвалт над воляй ся-лян шляхам фальшаванья вынікаў сялянскага галасаванья, насаджванья ў рады войтаў паслухмяных фашыстоўскай адміністрацыі, як кулакоў, асаднікаў і г. д. У чэрвені міну-лага году ў часе выбароў да гміннай рады Старавесь, Сло-німскага павету, у якой жыве пасол Крынчык, Слоніmsкі староста пазбавіў яго выбарных правоў. Калі насельніцтва, ня гледзячы на паліцэйскі тэрар, катэгарычна патрабавала выбараў у радаў т. Крынчыка, дык староста загадаў яго арыштаваць. Грозныя выступленьні сялян якія вырвалі па-сла з рук паліцыі і кінуліся да плоту па калы змусілі палі-цыю шукаць ратунку ва ўцёках. Мясцовыя ўлады міністэр-ства ўнутраных спраў сыстэматычна душаць беларускую рабоча-сялянскую прэсу. Нядаўна паліцыя сканфіскавала газэту "Сьвітаныне", пасьяя другога выданья з белымі пас-мамі газэты была сканфіскавана другі раз.

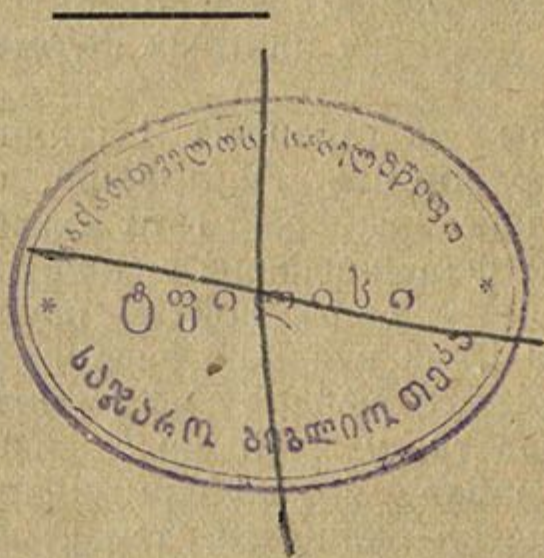
Зачыняюцца беларускія каапэратывы: у Косаве, і На-вагрудку. Сыстэматычна прасьледуюцца і распускаюцца гурткі ТБШ. якіх цяпер засталася ледзь 100 у той час,

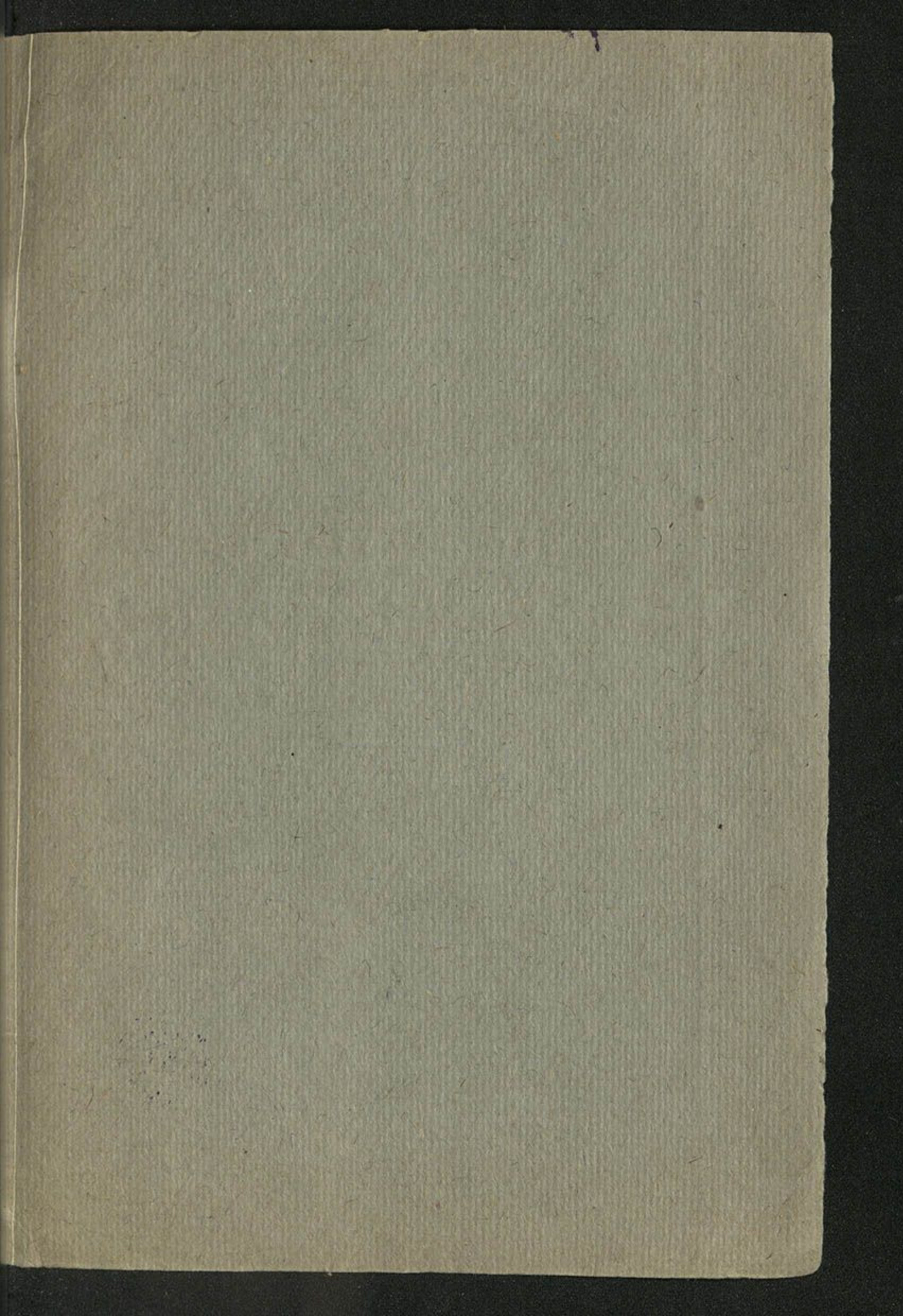
калі год таму назад было 500 ня гледзячы на тое, што ся-
ляне імкнуцца з большой сілай да асветы ў роднай мове.
Паліцыя, заклікаючы да помачы фашіцкіх агэнтаў паноў
Астроўскіх, Якубёнкаў, разграмляе беларускія гімназіі, б'ець
і прасьледуе вучняў—сялянскіх сыноў, якіх сотнямі выкідвае
са школ. Нядаўна ў Клёцку на заклік Якубёнка паліцыя з
рэвольверамі ў руках напала на гімназію, выцягнула і ары-
штавала адтуль некалькі вучняў.

Такім тэрарам, усімі гэтымі рэпрэсіямі і гвалтамі вы
хоцае ачысьціць на нашых землях месца для дзйнасьці Лу-
цкевічаў, Астроўскіх, Алексюкоў, Вярнікоўскіх і Станкевічаў.
Фашістоўскі ўрад пры дапамозе сваіх агэнтаў і паслугачоў,
хоча падрыхтаваць грунт да войны супроць СССР, зламаць
супраціў беларускіх працоўных мас і іх разгортваючыся і
завастраючыся барацьбу супроць фашыцкага вызыску і
прыгнячэньня, супроць падрыхтоўваемай захопнай войны,
супроць фашыстоўскай дыктатуры.

Працоўныя масы Зах. Беларусі далі і даюць вам што-
дня свой адказ на вашыя імкненьні, і спробы, штодня адбі-
ааюць і адаб'юць аканчальна ўсе вашыя гвалты і замеры.

Варшава, Сойм, 1930 г.

80000002485 124

Гурмадз.

Бел. адзел

1994 г.

ТАГО-Ж АУТАРА:

1. Беларускі нацыянал-фашызм. Менск, 1930 г.
 2. Супроць фашыцкай акупацыі. Менск, 1930 г.
-